

ПРЪБРАЖДАНЕТО

ЕДНА ВЕЛИКА •••••

ОТДАВНА ЗАБРАВЕНА ИСТИНА.

„Доктрината на пръбраждането (Métempsychose) бѣше една всеобщеразпространена догма въ древность и ние не знаемъ никое друго учение тъй широко разпрстранено като него . . . Не може човѣкъ да третира легко едно учение, което е имало въ числото на своитѣ послѣдователи велики гений на челоуѣчеството, и което съставлява часть отъ великата проблема на живота“.

Le Grand Dictionnaire Larousse.

СОФРОНИЙ НИКОВЪ

Второ поправено и допълнено издание

СОФИЯ
ПЕЧАТНИЦА „ИСКРА“
1913

Шванг А. Узуневъ

ПРЪРАЖДАНЕТО

ЕДНА ВЕЛИКА • • • • •

ОТДАВНА ЗАБРАВЕНА ИСТИНА.

„Доктрината на пръраждането (Métempsychose) бѣше една всеобщо-разпространена догма въ древностъ и ние не знаемъ никое друго учение тъй широко разпространено като него. . . Не може човѣкъ да третира леко едно учение, което е имало въ числото на своитѣ послѣдователи велики гени на челоѣчеството, и което съставлява часть отъ великата проблема на живота“.

Le Grand Dictionnaire Larousse

СОФРОНИЙ НИКОВЪ

Второ поправено и допълнено издание

СОФИЯ
ПЕЧАТНИЦА „ИСКРА“
1913

„Който наистина е мъдъръ, мислителъ, винаги чистъ, той достига тази Цѣль, отъ дѣто вече не се връща за раждане“.

Brihadaranyakopanihad, IV, IV, 19.

„Щастливъ който е намѣрилъ истината. Истината е сладка. Истината ще ви спаси отъ злото. Нѣма другъ спасителъ въ свѣта освѣтъ истината. . . Нѣма безсмъртие освѣтъ въ истината. Защото истината остава за винаги“.

The Gospel of Buddha, p. 31.

„Бъдете съвършени, както отецъ вашъ небесный е съвършенъ. . . Намѣрете истината и истината ще ви спаси“.

Евангелието.

„Познай себе си—и ти ще познаешъ Истината и Бога“.

Надписъ надъ вратата на Делфийския храмъ.

„Истината се явява слѣдъ очистването отъ всички пороци. Всички добродѣтели сж очистително сръдство, което води къмъ истината. . . Истината е очистване отъ всички грѣхове“.

Сократъ въ Федонъ (диалогъ отъ Платона).

„Чрѣзъ себесъзерцание, съвършена непорочность и чистота тѣлесна, ние можемъ да доближимъ до Нея (Всемирна Душа), и да получимъ въ това състояние истинско знание и чудесно видѣние“.

Порфирий (Новоплатонистъ).

П Р Ъ Р А Ж Д А Н Е Т О .

Една велика отдавна забравена истина.

I.

Безконеченъ хаосъ въ живота споредъ виждането на съврѣмения наблюдателъ.

а) Въвъ вѣнкашния Популарното днесъ убѣждение за природата на челоувѣческото сжщество е чисто материалистично. Това съ увѣреностъ може да се каже както за хората на Науката, тъй и за тѣзи на Църквата, макаръ послѣднитѣ, повидимому, да изповѣдватъ тъкмо обратното. Ако въ първия лагеръ и да се срѣщатъ хора, които наричатъ себе си *идеалисти*, обаче тѣхниятъ *идеализмъ* не е отъ оня възвишенъ платоновски типъ, който да ги научи да не гледатъ на челоувѣка като на скупщина отъ материални частици, и на земния му животъ като на едничекъ, прѣди и подиръ който челоувѣкътъ *не е билъ*. Че нашето твърдение, отъ друга страна, е вѣрно и за религиознитѣ (съ изключение, разбира се, на мислителитѣ между тѣхъ), се вижда много ясно отъ това, гдѣто тѣ постоянно говорятъ за спасението на *тѣхнитѣ* души, за вѣчния животъ на *тѣхнитѣ* души, а не за спасението и вѣчния животъ на *тѣхъ самитѣ* като безсмъртни души, отъ което е ясно, че тѣ идентифициратъ себе си съ смъртното тѣло, а на душата гледатъ като на нѣщо чуждо, привнесено отъ вънъ, излишенъ товаръ, за „спасението“ на който трѣбва да се грижатъ.

Това популярно убѣждение, което е станало плътъ и кръвъ на цѣлата маса учени и прости, може да се изкаже въ кратки думи тъй: Освѣнъ материя нищо друго нѣма на свѣта. Всичкигѣ тѣ нарѣчени сжщества, било въодушевени или не, сж прости едни скупщини отъ материални частици (атоми и молекули). Сгруппирането на послѣднитѣ за образуване отдѣлни сжщества става по единъ простъ законъ на притегляне (сцепление), който

и ги държи въ едно до момента, когато, по единъ мистериозенъ начинъ, този законъ напустне групата и дребнитѣ частици, освободени, се разпръснатъ и повърнатъ въ въздушния океанъ отъ гдѣто сж дошле, и отъ сжществото не остане нищо. Разнитѣ сблъсквания, взаимновъздѣйствия и други движения на тѣзи частици сж това, което наричаме духовенъ миръ на чловѣка. По-горнѣто или по-долнѣ качество на духовния миръ не е нищо повече отъ по-висша или по-нисша химическа реакция въ сложната лаборатория на чловѣческото сжщество. . .

Това е тѣй, защото не бѣше отдавна врѣмето, когато се казваше отъ европейски учени авторитети, че духовниятъ миръ не заслужвалъ внимание, тѣй като можалъ да се сведе къмъ областъта на физиологията. Па и до днесъ европейската мисль (особено въ Германия) не може още да се отърве отъ властьта на това убѣждение. . .

Отъ юрнето убѣждение като право-логично послѣдствие излиза идеята, че чловѣкътъ се ражда, живѣе и умира тукъ и днесъ на земята за прѣвъ и послѣденъ пѣтъ. Проблемата на живота въ такъвъ случай се опростява. Чловѣкътъ е животнo хвърлено въ материаленъ животъ на земята и изживѣването на този наложенъ животъ е неговата задача. Сждбата му — това сж случайнитѣ условия на живота, въ които той се случи да се роди.

Стѣпалъ върху здравата почва на това убѣждение какво чловѣкъ вижда въ живота около себе си? Удовлетворенъ отъ привидната логичность на това разрѣшение проблемата на живота, какъвъ образъ взема прѣдъ очитѣ му околния животъ и какви чувства буди той въ неговата душа? Орисанъ на такава една сждба, каква е тя за любопитното око на жертвата?

Даже и повърхностния наблюдател, когато се вгледа въ живота около себе си, бива изненаданъ отъ размѣритѣ на хаоса, що вижда той да царствува въ чловѣческия животъ. Той вижда една велика несправедливость и неправда навредъ изъ всичкитѣ области на живота и то въ такива грамадни размѣри, щото да искуси чловѣка да помисли че тукъ на земята владѣе само немилостивия слѣпъ случай, а не нѣкаква божествено-добра правда; на всѣка крачка най-голѣмо проявление на несправедливость въ разпрѣдѣление дарби; сили, богатства.

Най-напрѣдъ тази неправда той я констатира при момента на първото влизане на чело̀вѣка въ живота. Той вижда какъ тази всемогуща сила, която съвсѣмъ произволно праща хората въ живота, ражда едни при благоприятни условия на животъ и прогресъ, а други при неблагоприятни безъ огледъ къмъ тѣхнитѣ способности. Едни тя ражда умни, а други извѣяни; едни нѣжни и симпатични, други груби и отвратителни; едни красиви, други грозни; а едни даже отъ самото начало проклина съ нѣкоя бѣлѣжита поврѣда: идиоти, слѣпи, глухи, осакатени.

Прѣзъ течението на самия земенъ животъ неправдата не е по-малко всесилна. Едному условията на живота всѣкакъ помагатъ да живѣе добръ и правилно да прогресира, другиму напротивъ като че ли всичко иде да прѣпятствува — несрѣтникъ на всѣка една крачка. Най-грубата форма на тази несправедливостъ и хаотичностъ се проявява въ това явление, когато единъ чело̀вѣкъ намира богатства или наслѣдва такива, съ което изведнажъ става осигуренъ и ощастливенъ за цѣль животъ, когато другъ ще се влачи за винаги нещастенъ, отъ никого не подпомоганъ.

Твърдѣ, твърдѣ често срѣща той хора добри, смирени, да страдатъ цѣль животъ отъ несполуки, или отъ зли хора, когато, отъ друга страна, не сж малко случайтѣ на щастливци лоши хора, на които щастие се усмихва на всѣка крачка. Колко пжти той бива зритель на неочидани ужасни катастрофи, които за едного разрушаватъ всичко що е било събрано съ такова грижа и мжка. Или на случаи, не по-малко тѣжки, когато единъ буенъ и разваленъ синъ донася позоръ на своитѣ родители — почтени старци, украсени съ бѣлитѣ власи на мѣдрата старостъ, и то тѣкмо въ края на живота, когато тѣ сж блѣнували за мирно и почтено доживѣване своитѣ, земни дни. И наопѣки — той срѣща случаи, когато въ нѣкоя ниска, скромна, може би и нечиста кжша се разцвѣтѣва нѣкоя чудно-благоуханенъ цвѣтецъ, нѣкое нѣжно, мило и свето дѣте, което дѣйствува благоприятно на изменната срѣда. Малко ли сж при това случайтѣ на лишаване напрѣднали родители отъ тѣхната едничка рожба, едничка упора и смисълъ на живота, отъ което лишаване тѣхното сжществуване става вече окончателно разрушено и нѣма вече за тѣхъ щастлива минутка до гроба?

Неправдата и хаоса сж сжщитѣ и при напушането тази „негостоприемна“ земя. Едни умиратъ тихо, мирно, при пълно съзнание, слѣдъ като сж отъкмили своитѣ смѣтки и простили съ всички; а други — посрѣдъ болки и страдания, ненадѣйно, или позорно, или крайно мизерно. Едни умиратъ почтени старци, заобиколени отъ десетки потомци; а други — млади, крѣпки, още нищо не вкусили отъ живота. И това става безъ никакво съображение съ нравственото състояние на хората. Често пжти лоши егоисти хора слѣдъ буенъ и разваленъ животъ утиратъ леко и бързо, безъ никакви или твърдѣ малко страдания; а не малко сж случаетъ на добродѣтелни хора, които напушатъ земята посрѣдъ мжки и дълги боледувания.

Но какво ще кажемъ, още повече, за тѣзи случаи на крайна жестокость, отъ една страна, и крайна безмисленость, отъ друга — за случаетъ съ дѣтска смъртъ? Защо бѣше това раждане, тѣзи мжки при отглеждането, това безмислено харчене на енергия, — за да се обърне всичко това въ една шепа прѣстъ? . . . Человѣкътъ е тѣй великъ, ужъ, а виждаме, какъ на всѣка стѣпка е най-безсилна играчка въ ржцѣтъ на нѣкаква демонска сила!

б) Въвъ вжтрѣш- Но за интелегентния человѣкъ, може би, хания миръ. осѣтъ и неправдата на вѣнѣкашния миръ блѣднѣятъ прѣдъ тѣзи на вжтрѣшния.

Популярното мнѣние за сжщността на человѣка прави всѣкиго да мисли себе си за нищо повече отъ една грамада прѣстъ и калъ, врѣменно събрана въ едно, за да се размие единъ день и изгуби.

Но всѣки по-буденъ, по-силенъ духъ безъ сѣнка на съмнѣние чувствува въ сжкровищницата на душата си да бухти единъ вѣчно подновяванъ огънь, една ненаситна жажда, която като че ли никога не може да бжде наситена. Той чувствува въ своята относително постоянна вжтрѣшна природа нѣкакъвъ неизчерпаемъ източникъ на потрѣбность за дѣятелность, нѣкаква силна жажда за животъ, нѣкакво сладостно стремление къмъ възвишеното, къмъ идеалното. Когато человѣкъ е младъ и отъ живота още малко разбира, той се отдава на сладостната струя на тази вжтрѣшна таинисвена сила, която го носи къмъ борба съ неправда, съ низость, съ беззаконие. И той се бори, бие, работи до изнурение, пада и става изново, докато единъ день спѣнкитѣ станатъ много и непрѣодолими, докато

единъ денъ индиферентността на масата къмъ неговитѣ идеали лѣгне като гранитна скала върху слабитѣ му гърди и сломилитѣ му, докато единъ денъ изхарчването на духовнитѣ сили изблуди съвѣстмъ живота; тогава отпуска той ржцѣ отчаянъ и рѣшава да се отдрѣпне и се не бърка въ нищо. Но умората отmine, миналото се позабрави малко, и ето вътрѣшниятъ оня таинственъ огнь пламва изново, жаждата за дѣйностъ избликва пакъ, образитѣ на идеалитѣ се усмихватъ изново чисти и свѣтли, и борбата започва изново смѣла и самоотвержена до нови непрѣодолими прѣпятствия, до ново отчаяние и отдрѣпване и до нова почивка и ставане пакъ.

Тѣй чловѣкътъ е зритель, или, по-право, арена, на избликуването и утихването на единъ живоносенъ огнь въ огнището на душата си, огнь който повидимому никога не може да бжде окончателно изгасенъ, и чиято природа, както и начало, сж тайна неразгадаема за него. Тѣй, можемъ да кажемъ, чловѣкътъ се явява като че ли жертва на тая мистерия прѣзъ цѣлия свой земенъ животъ, но жертва отъ възвишенъ родъ, защото безъ този мистериозенъ огнь чловѣкътъ би билъ едно спокойно, инертно, безжизнено животно.

Често пжти таквъ единъ чловѣкъ, отчаянъ отъ борбата и дваждъ повече отъ тежкото проклятие на безмислеността на човѣшкия животъ ще помисли да се „поотпустне“ и да поживѣе „естествено“, както се казва, да поживѣе по естественигѣ искания на своята материална природа. Обаче, тъкмо когато трѣгне по взетото рѣшене, ето два неочидани стражи се изпрѣчватъ прѣдъ духовнитѣ му очи. Единиятъ — съвѣстта, другиятъ — срама. Една нова мистерия! Нѣкакво силно чувство на отговорност прѣдъ нѣкого и нѣщо се изправя прѣдъ него и той усѣща, че му прѣдстои борба, въ която, нѣщо му шепне, побѣдителъ трѣбва да излѣзе таинствения оня противникъ, ако борбата бжде водена честно, а побѣдителъ той може да излѣзе, само когато грубо и насила заглуши този силенъ вътрѣшенъ гласъ. . .

Ето още единъ тиранинъ, отъ гледна точка на материализма, който ехидно виси надъ нещастната му глава и компромисъ нѣма! При всичко, че е изпратенъ на земята принудително, безъ да сж взели неговото съгласие, при всичко, че машихански е пратенъ тукъ при най-неблагоприятни условия, чловѣкътъ се чувствува пакъ принуденъ да носи въ себе си

този немилостивъ сѣдия и да му е робъ прѣзъ всичкитѣ си дни. . .

Когато челоуѣкъ съзерцава високитѣ качества на своето сжщество, това благородно стремление къмъ високото и идеалното, той вроденъ въ сжществото му свещенъ гласъ на вжтрѣшна правда, и когато се сравни съ другитѣ земни твари, които, очевидно, сроятъ тѣй ниско въ сравнение съ него, той почувствува своето високо произхождение и достоинство и започва да сдържа и ржководи себе си точно по пжтя начъртанъ отъ вродената въ него правда. Да, но това себеконтролиране и себержководство се явяватъ врѣменно у него, само за да го доведатъ къмъ оня моментъ, когато той ще се засрами отъ себе си, за своята глупава претенция. Идеали, съвѣсть, срамъ и достоинство въ една сбирщина отъ прѣстъ и калъ! Каква претенция! Какво самомнѣние да мислишъ, че всичкитѣ тѣзи възвишени нѣща могатъ да се побератъ въ единъ простъ глиненъ сѣдъ! Не, тѣзи високи дарове сигурно сж чужди за плътския челоуѣкъ, тѣ сж привнесени отъвнѣн, тѣ сж навѣрно иллюзия, която високомѣрниятъ челоуѣкъ самъ .си е създалъ, — или това сж нѣща дѣйствително вродени въ неговата мизерна природа, но вродени за подигравка, за проклятие!

Смъртното не може да носи безсмъртното; врѣменното не може да отива редомъ съ това, което не зависи отъ врѣмето! — И съмнѣние, мжки, отчаяние изпълватъ душата на челоуѣка.

Биватъ случаи, когато единъ младежъ почувствува въ себе си нѣкой талантъ и докато животътъ не е докаралъ още обезсърчение, той го пази, култивира, обогатява, докато талантътъ се разцвѣти и даде плодъ; ето, младиятъ челоуѣкъ е поетъ, художникъ, артистъ. Той работи надъ своята дарба, радва ѣ се, вълнува се, мжчи се, иска да служи на цѣлото човѣчество съ нея, иска щото всички да се радватъ на неговия талантъ, както той самъ му се радва, докато, при единъ моментъ на разклатено довѣрие въ себе си, жестокиятъ разсѣдъкъ доде да изправи прѣдъ него своя мжчителенъ въпросъ „защо, защо?“ — И той прѣживява онова което изказва поетътъ:

„Зловѣщи мисли, какъ тѣ се вмѣватъ на грѣпки
Въ духа ми!... Що съмъ азъ? микроскопическия кръпка
Отъ сжщества безъ брой? *Случаенъ кръстопжтъ*
На клетий прагъ на тѣзъ, съмъ вѣченъ дѣто спятъ?..

Да, прахъ отъ мъртвечи е всичко около насъ:
 Отъ този прахъ не би могълъ да се опази
 Тукъ никой смъртенъ: той и въ тебе и въ менъ
 Ний всички храниме се съ него всѣки день.
 И все пакъ никога почти не мислимъ ние,
 Че цѣли гробища е всѣкъ отъ насъ, че крие
 Той въ себе прахове отъ мъртвечи безброй, —
Че ще се попиташъ какъ тѣхъ вслѣдъ и той .

И поетътъ право ни казва, че едни ще рѣшатъ загадката много просто :

„Като е тъй, защо дя се живѣи тогава?
 Безсмъртие! Какво е то? Що значи слава?
 По врага! Всичко е вѣтъръ, прахъ и димъ!
 Дай смѣхъ и веселби! Дай да се насладимъ!“

Но други нещастници, напротивъ, ще отпаднатъ подъ то-вара на „страшния“ въпросъ :

„А другъ угриженъ ще да наведе главата
 Съсь мѣка нѣкаква и пустошъ вѣвъ душата,
 И ще изпита той безжалостния жбъ
 На зло безволие, на хамлетовска скѣрбъ“.

Поетътъ ни казва още, че силнитѣ натура щѣли да побѣдятъ :

„Прахъ? — нека бжде прахъ, кога сърдце истине!
 По харно тѣй личи, че само духъ не гине!
 Илъ не бесѣдвашъ ти веденъ съсь мѣдрецъ
 Кой отъ вѣкове се смѣтатъ мъртвечи?“¹⁾

Но поетътъ мисли, че славата и вѣчния животъ ще сж въ потомството, въ бждащитѣ живи „гробища“, а не въ собственото съзнание, не въ личното азъ. Намъ се чини, че поетътъ тукъ си налага единъ компромисъ, насила иска да се утѣши въ това, противъ което душата му възстава съ всичката си мощъ; но най-послѣ, може би, лично той да е доволенъ отъ такава една сждба, отъ подобно едно безсмъртие. Но мнозина други нѣма тѣй лесно да се примирятъ, защото таланта, за когото тѣ тѣй милѣятъ въ себе си, тѣ искатъ да доведатъ до край, искатъ да го освѣршенствуватъ до пълень разцѣтъ, а не да го оставятъ на половинъ пжтъ. А като е тъй, не тѣй лесно ще се примирятъ съ неговата кончина. По-хубаво съвѣмъ да не се е явявалъ той! И ако е развитъ до една степенъ, нека си остане на тази степенъ, щомъ като не може да

¹⁾ Кирилъ Христовъ, *Избрани Стихотворения*, „Игра на мъртвечитѣ“. Курсива нашъ.

се докара до пълно съвършенство! Чувство на болка изпълва душата на младия човек. Защо да огасне този свещен огън, защо да не гори постоянно и винаги да осветлява и стопля всички? Толкова мъки, толкова безсънни нощи, толкова сладостни минути и всичко това за гроба? Нима гробът заслужава такива приношения, нима калта заслужава такива бисери? За човечеството, за потомството! Кое човечество? Кое се състои от „гробове“ живи ли, които ще се „попилъят“ както и прѣдшественицитѣ им? Това ли е вѣчното, това ли е безсмъртното? . . . И да се работи за „гробница“, за „случайни кржстопжца“, а не за нѣща по достойно и по трайно! . . .

з) Примирение не- Човекът не може да се примири съ та- възможно. кива противорѣчия, съ такава неправда въ живота. Отчаянието, което често го налѣгва, борбата, която той понѣкога започва съ живота, най-послѣ, рѣшението, което той взема въ нѣкой случаи да турне край на такъв единъ животъ, всичко това сж силни протести противъ безсмислеността на човеческото съществуване.

Човекът чувствува, че животът не може да бжде такъв, че не трѣба да бжде такъв, че най-послѣ, ако е наистина такъв, то *недостойно* е за него да се съгласи да носи този противенъ яремъ, въпрѣки протеста на своя разумъ и сърце, а трѣба да го откаже. Нѣкакво сигурно чувство дѣбне въ неговата душа, че животът не може да бжде тъй безсмисленъ, тъй прѣпълненъ съ неправди, тъй хаотиченъ. Невъзможно е здравиятъ разумъ да допустне, че всичката тази сложна машина на живота, че всичкитѣ тѣзи възвишени стремежи, желания и дѣла на човека, че всичко е обречено на гибелъ. Здравиятъ разумъ възстава противъ такава мисль—че това здание, което се зида съ толкова трудъ и мъки, съ толкова жажда и възхищение, че то се строи, само за да се събори, когато вече бжде свършено. Не, той не може да се съгласи съ твърдението, или по-право съ прѣдположението, на нѣкой учени, споредъ които краятъ на нашата земя и животъ щѣлъ да настане отъ сблъскване съ комети, и отъ всичката тази прѣкрасна наша природа не щѣло да остане нищо друго освѣнъ прахъ. Защо? За да се образували подиръ това нова бесмислена природа отъ получения прахъ за ново безсмислено скитане по полетата на пространството и за ново разбиване на прахъ! Нито

съ тѣзи, които сж убѣдени, че земята ще намѣри своя край въ горѣщитѣ обятия на слънцето, гдѣто ще бжде разтопена и изгорена, нито съ онѣзи, които прѣдвизждатъ изстудяване на земята и край на всѣкакъвъ животъ. Защо не може той да се съгласи? Защото това е *неразумно*.

И въпрѣки това „твърдение“ на ученитѣ, дълбоката философска мисль въ всичкитѣ врѣмена не тѣй е разрѣшавала задачата. Подобно остъръ ножъ прониква тя въ тайнитѣ на природата и търси смисль и оправдание на всичко. Като наблюдава дивната хърмония на звѣздния миръ, като изучава величието на цѣлото творение, както и високитѣ качества на всичко, особно на чловѣка, тя не може да допустне, че животътъ може да бжде безсмисленъ, че краятъ на живота може да бжде не най-величественъ. Дълбоката мисль е намѣрила, че въ основата на Мирозданието стои *Абсолютъ*, а Асолютътъ въ цѣлото е абсолютенъ и въ подробноститѣ, както е абсолютенъ и въ своето начало и въ своя край. За нея това свещено слово (Абсолютъ) крие въ себе си залога за пълната смисленостъ на живота и гаранцията за разумността на живота въ всичкитѣ му прояви, въпрѣки всѣка очевидностъ. Нищо — че повидимому хаосъ владѣе въ природата, нищо че неправда, ужъ, царствува въ живота—това е само „повидимому“. *Ние* сигурно не знаемъ истината, а не че тя не е най-величествена, най-добра. Сигурно *ние*, може би, сме обречени на вѣчно незнание, но не че най-чуденъ редъ не владичествува въ Божия миръ.

И, дѣйствително, това е заключението, до което доде новата философска мисль, която чрѣзъ устата на Херберта Спенсера по-скоро бѣ готова да признае, че чловѣкъ не знае и може би никога нѣма да знае истината живота, отъ колкото да допустне нѣкакво съмнѣние въ *абсолютността* на Всемира изобщо, и на чловѣческия животъ въ частностъ.

г) Отъ религиозна Погледнато на въпроса отъ религиозна точка, гледна точка. разрѣшението на нашата задача като че ли става нѣкакъ по-леко. Религията, изобщо казано, лежи върху единъ принципъ, спородъ който въ *началъ*, въ основата, на Мирозданието стои една разумно-съзнателна Сжщностъ (Богъ), която е, прѣди всичко друго, Всемжда, Вселюбяща и Всесилна. Тѣзи два велики и основни атрибута на Божеството се изправятъ прѣдъ упоенитѣ очи на религиозния поклоникъ, винаги когато вдигне той погледъ къмъ Всемждрия свой Отецъ

за боготворение. За такъв един човек, въпреки всичко видимо, въ свѣта *тряба* да владѣе най-пълна мъдростъ и хармония, и за всички сжщества въ него *тряба* да е прѣд-назначено само добруване и блаженство. Ако той вижда вънкашна дисхармония, ако вижда нѣщо като отсѣствие на мъдъръ редъ и правда, а сжщо така борби и нещастия, вмѣстимиръ и блаженство, то той е по-скоро готовъ да признае, че нищо не знае, че никога не ще бжде въ състояние да знае, отколкото да се усмѣли да помисли, че негова Всемждъръ и Вселюбещъ Отецъ и Богъ ще сътвори нарочно живота лошъ. Защото това е нито мъдро, нито любовно. Наистина, въ живота се наблюдаватъ хаосъ и неправда; наистина, свѣтътъ кѣнти отъ стенания и агония; но сигурно — религиозниятъ заключава — *човѣкътъ* трѣбна да е виноватъ за това, а не Богъ и всемждрата природна система; сигурно всичко сжществуващо има своята истинска разумна и любовна причина, както и ще даде едно истинско мъдро и любовно послѣдствие.

Тъкмо това и се е случило, въ послѣднитѣ вѣкове съ религиознитѣ хора на Запада. Като не сж могли да си обяснатъ тайнитѣ на живота, тѣ дошли до мисльта, че истината на сжществуването е *недостижима* за човѣка, и даже сж възвели това въ *догматъ* църковенъ.

д) Истината е до- Но тукъ религиознитѣ хора, въ своята **достижима.** ревностъ да останатъ вѣрни на своя Богъ и Отецъ, сжщо тѣй както философитѣ къмъ тѣхния Абсолютъ, попадатъ въ една грѣшка тъкмо отъ сжщия характеръ, каквато е тази, отъ която ужъ искатъ да избѣгатъ, но тя като отъ по-тънъкъ характеръ не е могла да бжде лѣсно забѣлъзана отъ тѣхъ. Избѣгвайки отъ заключението, че Богъ може да сътвори живота нарочно лошъ, съ което да го искаратъ нелюбещъ, като установяватъ догмата, че самъ човѣка, при всичката му жажда, е обреченъ (разбира се отъ Бога) да не може никога да достигне истината, съ това тѣ тъкмо въ такава недоброта обвиняватъ Всемждрия и Вселюбещия. Кой земенъ баща ще купи сладки, само за да ги овиси на тавана и тѣй да дразни дѣцата си? Колко поведе Отецъ Небесния ще стори такава жестокость — да даде на своитѣ „чада“ *потрѣбность* и жажда да знаятъ истината безъ да е възможно за тѣхъ да я достигнатъ.

Догматътъ за недостоимостъга на Истината Божия, догматътъ, че чeловѣкътъ е тварь, която трѣба да се удовлетворява само отъ трохитѣ, що падатъ отъ трапезата на откровението, е едно учение, което, освѣнъ дѣто е съвсѣмъ невѣрно отъ основното християнското гледище, освѣнъ дѣто не е съгласно съ *изрѣчни текстове изъ Евангелието*¹⁾ а *сжшо* и съ идеитѣ на великитѣ отци на Църквата, но то е още и *боухулно*, е оскърбително за тази истинско Всемжда и Вселюбяща Сжщностъ „въ която ние живѣемъ, и се движимъ, и имаме нашето сжществуванія“ (Дѣянiя).

Ако за насъ е безпорна Вселюбовъта Божия къмъ всички твари, то еднакво безпорна трѣба да бжде и възможността да познаемъ истината, веднъжъ имаме потрѣбностъ и жажда да я знаемъ. Ние не можемъ да бждамъ осждени на незнание, защото това би било най-жестоката къмъ насъ постъпка, па и най-неразумната — нѣща които тъкмо не подхождатъ на нашето понятие за Бога. Напротивъ, и здравиятъ разумъ, и Свещеното Писание, и Църковната литература (отъ първитѣ вѣкове) говорятъ тъкмо обратното, говорятъ, че истината е постижима и че нейното достигане, собствено, е спасението за хората. Обратното на това мнѣние е тъкмо най-сждбоносно за религията.

Въ сжщата грѣшка попадатъ философскитѣ мислители на послѣдне врѣме. Защото самото понятие *Абсолютъ*, което тѣ турятъ въ основата на живота, подразбира достижимостъ на истината. Ако у чeловѣка има начало на истината, има идея за нея и жажда за обладаването ѝ, то правилното разбиране на понятието *абсолютизмъ* подразбира и пълното разцвѣтяване на тази истина въ душата на чeловѣка. Потрѣбността за познание е доказателство за достижимостъта на знанието.

Истината на живота, прочее, е достижима за чeловѣка. Проблемата на живота е разрушима за него. Ние вѣрваме въ това, ние напълно сме убѣдени... защото имаме доказателства.

¹⁾ Такива като: «Намѣрете истината, и истината ще ви спаси» (Иоанъ, гл. III.)

Модерните теории за наследствеността и за влиянието на срѣдата, манаръ отчасти върни, не могат да разрѣшатъ задачата.

а) Тѣ сж само едно Господствующата днесъ на западъ математизиране на риалестична мисълъ, желайки да разрѣши факти. проблемата, да турне редъ въ този безкраенъ хаосъ, базирайки се върху извѣстно количество факти, доде до теорията, която носи името на първия ѝ творецъ, Дарвина. *Дарвинизмътъ* (по отношение челоуѣка) учи двѣ нѣща: първо, по закона за наследствеността, челоуѣкътъ приема отъ родителитѣ си степенъта на онова развитие, до което тѣ сж достигнали, и, второ, по закона за влиянието на срѣдата, той продължава своето развитие. Споредъ закона за наследствеността, характеръ, наклоности, талантъ, дори и гений, тѣй както и физическа прилика, сж наследствени отъ баща на синя. За отклоненията отъ този законъ, т. е., за случайтѣ на отстъпване на потомството отъ типа на родителитѣ, западната мисълъ има една особена поправка, именно, тѣй нарѣчения законъ за *Атавизма*, споредъ който потомкътъ възобновява чърти на свои отдавна прѣминали дѣди. Тѣй роденъ съ родителско или прародителско наследство, челоуѣкътъ е подложенъ на влиянието на окръжающитѣ го условия на живота и това, което той стане, като възмжѣе, ще бжде резултатъ отъ тѣзи два фактора.

Ако тази теория за живота и да бѣше върна, тя очевидно не е сама по себе си нищо повече отъ едно просто констатиране на факти. Да се каже, че единъ *новъ* челоуѣкъ, като се ражда въ една учена и благородна кжща, получава добри наклоности въ наследство, бива ученъ на свой редъ и добръ възпитанъ, а другъ *новъ* челоуѣкъ, като се ражда въ една посрѣдствена кжща, става посрѣдственъ челоуѣкъ, това по никой начинъ не е разрѣшение загадката — *защо* единия да е щастливъ да се роди въ добритѣ условия, а другия да не е. А въ това се състои въпроса. Ако хората идатъ въ живота за пръвъ и послѣденъ пжтъ, и ако тѣ, споредъ учението на Църквата, ще отговарятъ нѣкога за своето поведение на земята, то въпросътъ е, *защо* не всички хора да бждатъ родени при съвършено ед-

накви духовни и материални условия, както го изисква здравия разумъ, та тогава за своето щастие или нещастие въ живота самъ себе си да винятъ, а не да приписватъ това другиму, и, ако има нѣкога да отговарятъ, да отговарятъ за поведение, което тѣ сж вели по свободната си воля. И, наистина, ще ни отлекне ли намъ, онеправданитѣ, ако ни се каже, че това неравенство, тѣзи несправедливости въ разпрѣдѣление на дарби, богатства и щастие, ни идатъ отъ нѣкой живъ или мъртавъ законъ? Толкова по-злѣ, ако е вѣрно, че намѣсто роби и играчка на единъ невминяемъ слѣпъ случай, сме жертва на прѣдбислената злоба на единъ неумолимъ законъ. По законъ или по случай, ние виждаме хората най-немилоствително онеправдани, и това ни къса сърдцето. Ако законитѣ сж вѣрни, нашитѣ запитвания нѣма да прѣстанатъ да бждатъ по-настойчиви: а кой и защо нареди тѣзи жестоки закони, или кой и защо постави хората при тѣзи жестоки закони?

б) придобити способности нито се наследватъ нито се достигатъ въ единъ земенъ животъ. При всичката дѣйствителностъ на тѣзи факти на живота, върху които сж съградени двѣтѣ казани теории (за наследствеността и за влиянието на срѣдата), по внимателно вгледване въ живота намира и още други факти въ него, които не могатъ да влѣзатъ въ рамкитѣ на тѣзи двѣ теории. Наистина, много очевидности даватъ крѣпка основа на казанитѣ двѣ теории и никой здравомислящтъ чловѣкъ не може да откаже тѣхната правилностъ по отношение явленията, които тѣ обгръщатъ. Но отъ друга страна друго едно грамадно количество очевидности, които явно противорѣчатъ на тѣзи теории, и които по никой начинъ не искатъ да се поддадатъ на тѣхното обобщение, не могатъ да бждатъ игнорирани. Даже крайно несериозната поправка на закона за наследствеността съ този на Атавизма не може да заглади недостига. Това обстоятелство забѣлѣзва самата научна мисль и прѣди нѣколко години германецтъ Вайсманъ състави цѣла сшкола, що носи неговото име, че при всичката си сила и универсалностъ по отношение видовитѣ особености, както у животинското тѣи и у човѣшкото царство, законътъ за наследствеността е недѣйствителенъ по отношение придобититѣ способности еднакво и у двѣтѣ царства, особено у човѣшкото, гдѣто главната задача и работа на чловѣка е себекултивирането.

Человѣкътъ наслѣдва отъ родители вѣнкатна форма, състояние на здравие, извѣстни физиологически прѣдразположения и др. т., но гений, талантъ, наклоности, характеръ, това сж нѣща, които той не може да наслѣди, защото тѣ се придобиватъ само съ лична усилена себекултура. Самата имъ индивидуална природа, чисто личната имъ особеностъ, която прави единъ индивидъ никога да не може да бжде смѣсенъ съ другитѣ, показва, че тѣзи вжтрѣшни свойства на человѣка сж чисто негови. Слѣдователно, тази всемирна разнообразностъ, що констатираме у милиоинитѣ обитатели на земното кълбо по отношение духовния имъ миръ, е резултатъ на разнообразното усилие на индивидитѣ да използватъ многообразнитѣ условия на живота за себекултура.

Но тукъ се поражда въпросъ, възможно ли е всички тѣзи „придобити“ вжтрѣшни богатства да бждатъ придобити отъ человѣка само въ настоящия му животъ? Вайсманъ, като оборва *наслѣдствеността* по отношение вжтрѣшния миръ на человѣка, оставя още въ силата му *влиянieto на срѣдата* — едничекъ който може да бжде държанъ отговоренъ за широкото разнообразие между хората. Но трѣбва да се види, толкова ли сж силни въздѣйствиата на *срѣдата*, щото да е възможно такова едно чудовищно авансиране на дадени индивиди, що стоятъ сега на върха на обществената лѣсница, прѣдъ други, които едва се показватъ изъ границата на животинското царство? Обществената лѣсница е, наистина, много дълга; на горния ѳ край стои цвѣта на человѣчеството, — Будовци, Платоновци, на долния Цейлонския и др. диваци. Между тѣзи два крайни типа се простира дългата редица отъ най-разнообразни промѣжуточни типове.

Но житейскитъ опитъ още е показалъ, че живушитѣ при съвсѣмъ еднакви фамилни, социални и др. условия, не по-малко се разнятъ по между си; въ единъ и сжщъ градъ, въ едно и сжщо „висшо“, или „нисшо“ общество се срѣщатъ най-разнообразни типове характери, способности, таланти. Дори въ фамилията, гдѣто условията сж още по-тѣсно ограничени, дори и тамъ сжществува сжщото различие между душевнитѣ страни на индивидитѣ. Това разнообразие е тѣй произволно и тѣй капризно, щото никакви усилия не могатъ достигна да опрѣдѣлятъ, какви условия сж необходими, за да се получатъ дадени изкани резултати, и какви не. Защото съвършено неожидано

ще се яви гений или талант тамъ, гдѣто условията до сега не сж давали други типове освѣнъ най-обикновени. Всичко това сж такъвъ родъ явления, които по никой начинъ не се поддаватъ на заключението, че условията на живота сж, които създаватъ челоуѣка, които му въздѣйствуватъ, за да „придобие“ той всичко, що притежава свое индивидуално.

Не се иска голѣмо усилие отъ единъ наблюдателъ, за да се убѣди, че индивидуалното развитие отива твърдѣ мудро, че развитието на душевнитѣ сили на челоуѣка не е тѣй бързо, щото да е възможно двѣ еднакво родени дѣца, подл въздѣйствието дори на най-различни условия, да се отдалечат толкова много едно отъ друго по обществената лѣсница, както намираме примѣри въ живота, като напр. такива отъ родѣтъ на Наполеона и пигментѣ му братия, възпитавани при сѣвършено сжщитѣ условия. И то хубаво, ако различието се покажѣше къмъ една по-късна възраст, когато да има време „срѣдата“ да въздѣйствува и да даде всѣкому по нѣщо повече или помалко. Но индивидуалнитѣ особености у хората се показватъ още отъ най-крехката възраст, още отъ дѣте челоуѣкѣтъ показва какво ще бжде той, като порастне. Гениитѣ и талантитѣ се познаватъ още отъ рано. Кога, тогава, сж имали време условията на живота да дадатъ на челоуѣка това или оноа въ такова едно късо време, даже ако допустнемъ, че челоуѣкѣтъ е една сѣвсѣмъ пасивна фотографическа плочка, върху която *срѣдата* отпечатва себе си бързо и безпрепятствено, тѣй както пейзажѣтъ се отпечатва лесно и бързо върху плочката прѣзъ отвореното око на фотографическия апаратъ? А ние знаемъ твърдѣ добрѣ, че душевнитѣ богатства не се придобиватъ твърдѣ лесно, че не твърдѣ бързо се изкореняватъ лоши наклонности и замѣсватъ сѣ добри, че не лесно се побѣждава лѣността и замѣства сѣ устойчивъ трудъ, който е тѣй важно условие за всѣки талантъ и всѣка способностъ да вирѣе. Още по-трудно се придобиватъ талантъ и гений, чието мудро усѣвршенствуване даже е накарало хората да мислятъ, че тѣзи високи богатства се „раждатъ“ сѣ челоуѣка а не „придобиватъ“.

Ранната проява у дѣцата разни лични чѣрти и наклонности, ранната проявява на гения и таланта, отдавна вече сж направили мислителитѣ да се откажатъ отъ нѣкогашната теория, че челоуѣкѣтъ се ражда една чиста книга, върху която условията могатъ да напишатъ каквото си искатъ. Напротивъ,

витието на индивидута, но, отъ друга страна, поддавящото количество най-силни факти настойчиво иска да се признае, че тѣзи два фактора иматъ само второстепенно значение, а не първостепенно: че тѣ само регулиратъ и обуславятъ единъ *третин* факторъ, който, както се вижда, има първостепенно значение. Кой е този новъ факторъ, който ще ни отърве отъ изтъкнатото горѣ противорѣчие? Коя е тази нова *теория за живота*, която ще ни удовлетвори по пълно, която ще ни изведе изъ противорѣчието, въ което ни поставя нашата вѣра, че живота ни тукъ на земята е едничекъ, е „първъ и послѣденъ“?

в) Нѣколко рода За да не бждемъ голословни въ нашия явления, за обяс- изводъ за второстепенното значение на нението на които двѣтъ теории и за необходимостта отъ е нужна трета търсене трети факторъ въ челоуѣческия теория. животъ, нека разгледаме нѣколко рода явления, които не могатъ да влѣзатъ въ границитѣ на казанитѣ двѣ теории.

1. При всичкото физическо припичие, между хората на цѣлото челоуѣчество, сжществува пълно различие между духовнитѣ имъ страни — способности, наклоности, характеръ. Това явление съвсѣмъ не се срѣща въ животинското царство. При Западната Мисль днесъ се държи о теорията, че челоуѣкътъ се ражда съ *вродени* способности и наклоности, или, както нѣкои се изразятъ, „прѣдразположение“. А като се вземе подъ внимание безкрайната мудностъ на умствения напрѣдъкъ на общата маса, то едва ли е твърдѣ смѣло да се каже, че *хората се явяватъ въ живота направо вече опрѣдѣлени по отношение въжтрѣшния си миръ*.

Ако това може да бжде тѣй, то ние се намираме прѣдъ лицето на едно противорѣчие. У хората се констатира най-пълна разнообразностъ въ духовнитѣ имъ богатства, Тѣзи богатства не се „наслѣдватъ“, а „придобиватъ“. Придобивката, обаче, е единъ процесъ много муденъ, което заедно съ факта, ге хората още отъ дѣтинство проявяватъ свой индивидуаленъ характеръ, показва, че хората се раждатъ съ „готовъ“ духовенъ миръ. Но тогава какъво излиза? Излизи, че духовнитѣ способности сж и „придобити“ и „вродени“!

Неоспоримо е, че условията на раждането (наслѣдствеността), както и тѣзи на живота (срѣдата), сж фактори въ живота, които указватъ своето влияние върху живота и раз-

пълното видово физическо приличие, животнитѣ отъ единъ и сѣщъ видъ ни най малко не се различаватъ помежду си по проявлението на вжтрѣшнитѣ си качества, като изключимъ малко много най-висшитѣ питомни животни. Животнитѣ, ние виждаме, нѣматъ свой индивидуаленъ личенъ животъ, а живѣятъ тѣй наречения *стаденъ* животъ. Когато у чловѣка е тѣкмо обратното Чловѣкътъ е *индивидъ* прѣзъ цѣлиятъ си животъ, та дори и отъ най-крѣхка възраст. Обществениятъ му животъ е доброволно взаимно съглашение на отдѣлни независими индивиди, слѣдователно, можемъ да кажемъ, че животътъ на чловѣка е чисто *индивидуаленъ*, а не *стаденъ*. Тогава какъ да се обясни това широко духовно различие между хората *при пълно почти физическо приличие*, ако допуснемъ всемогъщието на наслѣдствеността и срѣдата? Гдѣ се крие тайната на различието между дивака и Платона, между людоѣда и Спиноза, когато вънкашно различие нѣма никакво, или ако има нѣкакво, то може да се случи да е въ полза на дивака и людоѣда? Очевидно е, че наслѣдствеността и срѣдата не могатъ да бждатъ единствена причина за това безкрайно духовно разнообразие между хората на земята.

2. Сѣщото духовно разнообразие, при още по пълно физическо приличие, животътъ ни дава между членовѣтъ на една и сѣща фамилия. Дѣцата твърдѣ често се отклоняватъ отъ духовния типъ на родителитѣ, както и чувствително се различаватъ по между си. Всички дѣца сж родени, откърмени и възпитани при сѣщитѣ условия, отъ сѣщата майка, обаче едното може да прилича на родителитѣ, когато другото да бжде съвсѣмъ чуждо за тази срѣда. У родители добри не рѣдко се срѣщатъ дѣца буйни, лоши, развалени, и обратно, у родители не особено добри често се срѣщатъ дѣца мили и хрисими. Нека спомнимъ за примѣръ случая съ Наполеона и неговитѣ посрѣдствени родители и братя; нека си спомнимъ сѣщо за Вилиама Пита младши и негова по-старъ братъ.

Такова различие между братия още-погече изпква въ случая съ близнацитѣ. Двѣтъ братчета сж носени, родени и отхранени отъ сѣщата майка и при съвършено едни и сѣщи условия; тѣхната прилика, докато сж още малки, дотолкова е пълна, че даже и опитното око на майката не може да ги разпознае; но, когато порастнатъ, такова раздвойване става помежду имъ въ вънкашния и вжтрѣшния имъ миръ, щото чело-

вѣкъ не може да повѣрва, че тѣ сж близнаци. Очевидно, не наслѣдственостъта и срѣдата сж причината на това различие!

3. Особено, капризното раждане на гения при най-неожидани условия съвсѣмъ натѣсно постава поддържаницитѣ на наслѣдственостъта и срѣдата, Извѣстна е фразата: „Гениятъ се ражда, а не създава“. Той нито се приема отъ родители, ни добива подъ влиянието на каквито и да било условия. Особно гениитѣ на мисълъта и дѣлото се раждатъ въ най-обикновени условия и прославятъ фамилии тъмни до тогава. Какви бѣха фамилиитѣ и условията при които се родиха и образуваха Шекспиръ, Милтонъ, Данте, Сервантесъ? Какви бѣха прѣдцитѣ и роднитѣ на онѣзи свѣтли личности въ миналото, които като първокласни звѣзди блѣщатъ въ историческото небе: Лоатзе, Заратуштра, Буда, Мохамедъ, Питагора, Платонъ? Защо тѣзи фамилии и условия не родиха още такива величини прѣди и послѣ помѣнатитѣ, а тѣй огаснаха въ тълпата, изъ която бѣха свѣтнали за единъ мигъ? Защо самитѣ гении, най-послѣ, биватъ бездѣтни, или, ако оставятъ потомство, то бива отъ най-обикновенъ типъ, ако не нѣщо по-лошо?

Наистина, гениитѣ — музиканти, като единичко изключение, се раждатъ въ музикански фамилии, но пакъ се явява въпросъ, защо сжщата фамилия не произведе повече гении, и защо веднага подиръ гения фамилията съвсѣмъ се изгубва въ неизвѣстностъта? Моцартъ бѣше роденъ въ музикантска фамилия но този гений не се повтори вече въ сжщата фамилия. Нито Бетховенъ, ни който и да било другъ. А случая съ Менделсона даже излиза вѣнъ отъ реда; негова дѣдо билъ философъ, а баща му — единъ посрѣдственъ докторъ по медицината.

Това особено явление на раждане музикални гении въ музикантски фамилии става разбрано, само когато погледнемъ на тѣлото като на жилище и инструментъ за челоуѣка — духъ обитателъ на тѣлото. На раждающия се гений е необходимъ подходящъ инструментъ, чрѣзъ който да твори. А такъвъ инструментъ — тѣло може да му роди само една стара музикантска фамилия.

4. Отъ день на день наблюдателностъта се попълва съ примѣри на чудесни дѣца, които още отъ твърдѣ крѣхка възраст проявяватъ чудесно способности, безъ очевидно да сж имали възможностъ и време да ги развиватъ. Моцартъ на седемъ години до съвършенство е владѣлъ цигулката. Но съ такива

случаи на ранна зрѣлостъ новото врѣме е още повече пълно. Софийското общество има случай миналото лѣто да види чудесното момче *Флоритцелъ фонъ Райтеръ*, което очудва всѣкого съ свършеното си майстерство въ музикалната техника. Това единадесетогодишно дѣте е свършило консерваторията на 8 години и е композиторъ.

Друго едно дѣте, *Францъ фонъ Векси* (Veesey) по настоящемъ поставя лондонското общество въ пълно недоумѣние относително проблемата на живота съ своя озрѣлъ музикаленъ гений. Сжщо малката французка поетеса, за която писа недавно „Вечерна Поща.“

За илюстрация на тази точка нека приведемъ слѣдната дописка до L'Eclair, отъ 29 юний 1902 г.:

„Обществото отъ драматически автори, прѣдседателствувано отъ г. Викторианъ Сарду, прие за свой членъ едно десетгодишно момиченце, родено на 5 мартъ 1892 год. Момиченцето приближи прѣдседателя въ къса рокличка, съ разпуснати хвърчащи коси. Това дѣте е вече написало нѣколко пиеси, успѣшно съчинени. Майка му казва, че то е започнало да пише още отъ петата си година. Тя разказва още, че когато момиченцето било само на петъ години, на една визита въ Лондонъ, разказвало прѣдъ кралица Виктория и тогавашния наслѣдникъ нѣкои разкази, съчинени отъ него на английски. Майката твърди че никой не е училъ дѣтето на английски, а момичето попитано отговаря, че то „знае този езикъ.“ То казва, че обикновено обича да наблюдава живота, обича да се вгледва внимателно въ всичко, да анализира и записва резултата. „Когато съмъ въ нѣкой трамвай азъ наблюдавамъ монть съпжтници, догаждамъ тѣхнитѣ мисли и построявамъ тѣхнитѣ романи.“ Неговитѣ писания казватъ биле иронични и песимистични.

— „Какво ви е сторилъ вамъ свѣта?

— „Нищо, той е прѣзрѣнъ — това е то всичко. Той е нечистъ, по добрѣ би било да го не познава чловѣкъ.“

— „Вашиятъ раноозрѣлъ песимизмъ ни прави да си споменемъ за онова бебе, което дошло въ свѣта, огледало се наоколо и казало: „Това ли е свѣта! Хубаво, азъ ще се върна назадъ.“

— „Да, но азъ съмъ доволна, дѣто не съмъ се повърнала назадъ. Азъ не се сърдя ни най-малко. Напротивъ, правя си удовлствие съ живота, като го сглобявамъ въ комедии и го разигравамъ.“

Това странно дѣтепише подъ псевдонима Carmen d' Assilra и гледа на драмата на живота съ окоото на възрастния.*)

Нека приведемъ и слѣдния малъкъ списъкъ помѣстень прѣди нѣколко години въ le Messenger:

1. Willie Gwin, синъ на единъ добръ извѣстенъ медицински практиканъ въ Ню-Орлеанъ (Америка) на петъ годишна възраст получилъ медицински дипломъ отъ университета на този градъ; неговитѣ екзаменатори сж произнесли, че това дѣте било най-великия остеологъ (познавачъ на костната система), когото тѣ сж срѣщали въ живота си.

3. Dennis Mahan отъ Монтана (Америка) сега на деветъ години билъ само на шестъ, когато започналъ своята кариера на народенъ проповѣдникъ, и продължава да очудва своитѣ слушатели съ доброто си познание на Св. Писание и съ краснорѣчието си.

3. George Steuber, *тринадесетъ-годишенъ* е веде единъ инженеръ съ висока репутация.

4. Harry Dugan, *който нѣма още десетъ години*, е единъ отъ най-успѣшнитѣ пжтующи търговски комиссионери въ Сьединанитѣ Щати.

5. Въ Германия Hunri Weber, *който нѣма още седмъ години*, е единъ музикантъ прочуть съ много бѣлѣжити сонати и фуги; сега приготвявалъ една опера, която се очаква да очуди музикалния миръ.

6. Vittorio Righetti, италиянски скулпторъ, *десетъ годишенъ* е изработилъ една Мадона съ дѣте, за която казватъ че била връхъ на искуството.“*)

Не малко сензация произведе прѣзъ послѣднитѣ двѣ години (1910—11) младиятъ индусъ Кришнамурти, който на четиринадесетъ годишна възраст написа своята знаменита книга „При Нозѣтъ на Учителя,“ прѣведена на почти всички езици. Книгата е чисто морална; написана съ лекъ почти дѣтски езикъ; тя начѣртава великитѣ уроци на вѣчния пжтъ на „Добрия Животъ.“ Всички се запитватъ, пакъ е възможно за едно четиринадесетъ годишно дѣте да напише съчинение върху поведението *когато то още не е живяло, не е грѣшило и се покайвало, не е падало и ставало*, за да знае кое е добро и да може да учи хората?

*) Взето отъ The Theosophical Review, Августъ 1902 г.

*) Взето отъ индийското списание Theosophist 1900 г.

5. Има една твърдѣ деликатна страна, която съвсѣмъ избѣгва всѣкакво извѣстно тълкуване въ съврѣмената психология. Това е *интуицията*. Често човекъ ще чуе нѣщо и тогачасъ ще повѣрва въ него, ще бжде увѣренъ въ него, и даже ще е готовъ да се пожертвува за него, безъ обаче да обясни, защо и какъ той е увѣренъ. *Интуитивно*, съ всѣкаква увѣреностъ, той почувствува истиността на дадена идея и макаръ да не може да я докаже, никакъ не се съмнѣва въ нея. Като че ли той нѣкога е обмислялъ дадения въпросъ, рѣшилъ си го е тогава за себе си и послѣ го забравилъ, и днесъ, когато му се случи да го чуе, той, безъ да може да си спомни миналото, отново го приема като свое силно убѣждение. Никое друго извѣстно до сега тълкувание на тѣзи мистерия не е тѣй вѣроятно, както прѣдложението, че то е избликване въ душата на едно умозаклучение, обстоятелствата на което сж забравени. Но много и много сж случаитѣ на интуитивно избликване въ човекъ на истини, за които той съвсѣмъ може да бжде увѣренъ че не сж достигнати въ настоящия му животъ. Тогава, ако отхвърлимъ неразумната идея че тѣзи явления сж безъ причина и плодъ на случая, то гдѣ той е срѣщалъ тази истина, кога я е изучавалъ, кога я и асимилирвалъ въ душата си, та тя да се явява днесъ за него като готова? Обстоятелството, че дадена идея е интуитивно възприемлива само за едно лице, а за другитѣ е съвсѣмъ нова, която изисква много трудъ, още повече дава сила на горнѣто опрѣдѣление интуицията като „припомняне“ истина обстоятелствата на която сж забравени. Но ако хората се раждатъ сега за пръвъ пѣтъ на земята то кога сж могли тѣ да постигнатъ извѣстни истини, та днесъ да си ги само „припомнятъ“ да имъ идатъ готови по интуитивенъ пѣтъ?

7. Въ свръзка съ тази послѣдняя точка може да изтъкнемъ единъ другъ родъ явления. Това сж случаитѣ на вродени прѣдразположения у хората къмъ разнитѣ страни на живота и мисльта. Това особено ясно се наблюдава между дѣцата въ училището. Прѣдложете на двама подвидумому еднакво възпитани и еднакво силни умствено младежи една задача и вие ще видите, че когато тя може да бжде просто играчка за едного, за другия ще се покаже отъ неопрѣделима трудностъ, както може да се случи тъкмо обратното съ сжщитѣ двама младежи, когато имъ се прѣдложи задача отъ противоположно

естество. На няколко еднакво образовани хора, когато имъ се прѣдложи единъ въпросъ, тѣ всички ще погледнатъ на него отъ съвсѣмъ различнитѣ му страни: когато единъ ще погледне на моралната, другъ на естистичната, трети ще погледне на практическата му страна. Учителитѣ знаятъ отъ дълга и разнообразна практика, какъ едни младежи сж силни по едни прѣдмети и много слаби по други; едни по математическитѣ първи, а по езикъ и история послѣдни, или пишатъ прѣкрасни съчинения, знаятъ хубаво историята, а по дескрептира вѣчно „скъсани“. И това разнообразие не стои въ никаква свръзка, съ каквито и да било фамилни или социални условия. Ако не искаме да допустнемъ идеята, че Природата самопроизволно и несправедливо надарява по мащихински всѣки челоуѣкъ съ каквито ще духовни сили, а искаме да останемъ вѣрни на това, въ което постоянно се убѣждаваме, — че всичко въ вѣтрѣшния миръ се „придобива“ съ трудъ и то съ гигантски трудъ — то ние сериозно трѣбва да се осъмнимъ въ вѣрата си, че челоуѣкъ сега се ражда за първи пѣтъ на земята.

.7 Ще вземемъ още една и послѣдня линия на размисление. Ще се възпрѣмъ на случаетѣ на симпатии и антипатии. Хора, които за първи пѣтъ се срѣщатъ въ живота си, чувствуватъ взаимно едно чувство на симпатия или антипатия. Какъ ще се обясни това? Една много близка менъ госпожа, вече напѣднала на години, още отъ малка възраст има извѣстно чувство на отвѣщение къмъ една своя съгражданка. Нито може да си сбясни това чувство, нито може да го побѣди, като го намира за неосновно. „Нищо, съвсѣмъ нищо не помня да ми е сторила тази жена, но все пакъ не мога да я гледамъ, противна ми е“. Това силно мъчи религиозната ѣ душа. Всѣки пѣтъ, когато ще се причастява съ светитѣ тайнства, тя прѣсилва себе си да иска прошка отъ казаната госпожа; прощаватъ се взаимно, цалуватъ си една друга рѣчка, но пакъ когато се причистятъ, пакъ не се поглеждатъ, нито си приказватъ. Дѣщеритѣ имъ сж приятелки, посѣщаватъ си едно друга домоветѣ, и нѣма, както се вижда, никакво взаимна одумване и критикуване, и все пакъ примирѣнието остава невъзможно.

Къмъ този пунктъ се отнася, разбира се, и най-висшето проявление на симпатията — половата любовъ. Изъ между цѣлата група познати младежи отъ пративния полъ, само единъ

е, чийто образъ поглъща цѣлата душа на дадена дѣвойка. Чертитѣ на лицето, съвършенството на тѣлосложението, общественото положение, повидимому малко прибавятъ тукъ. За отбѣлѣзване е, че двѣ такива лица ще се срѣцнатъ и веднага ще се разбератъ, че сж единъ за другъ родени. Читателтъ, вѣрвамъ, че не ще иска да му се казва, че този родъ явления още по-малко зависи отъ каквито и да било условия на раждане или срѣда. Нито симпатията, ни антипатията не гледатъ на фамилия, на общество но положение. И тѣй нашата загадка остава неразгадана. Разнообразието въ вжтрѣшния миръ на хората не може да бжде обяснено нито съ наслѣдствеността, ни съ каквито и да било вънкашни условия. Напротивъ, че ловѣкъ даже трѣбва да се убѣди, че хората се раждатъ вече различни, че различието между хората не е дѣло на единъ само животъ. Кога, гдѣ и какъ хората сж развивали тѣзи „придобити“ качества, които ги правятъ различни едни отъ други, които правятъ всѣки едниго *индивидъ* когато споредъ нашето досегашно убѣждение, хората се явяватъ тукъ въ живота за първъ пжтъ?

Учението за Прѣраждането разрѣшава загадката.

Удовлетворителенъ отговоръ на тѣзи сждбоноси въпроси ние получаваме само отъ древното многоразпространено, но отдавна забравено, *учение за Прѣраждането*. Споредъ това учение человѣкътъ не веднажъ е идвалъ до сега на земята, както и не послѣднѣо е сегашното му раждане. Прѣзъ тази минала редица въплощения на земята той е събиралъ опитността, която се показва въ настоящето му слизане като вродени способности и прѣдразположения, като гений, талантъ а сжщо така и характеръ; тогава той е изучвалъ този клонъ на науката, който днесъ се явява тѣй леко възприемливъ за него въ сравнение съ другитѣ клонове на знанието; тогава е сложилъ причинитѣ, слѣдствията на които го сполѣтватъ днесъ, слѣдствия добри и лоши. Всичкитѣ условия на живота му днесъ сж просто плодове израсли отъ сѣмето, посѣяно отъ него самия въ миналото, сж лѣглото, което самъ той си е поставилъ за да лѣгне днесъ на него. Отъ това излиза, че человѣкътъ самъ е творецъ на своята настояща сждба, както и съ сегашното си поведение при условията, които той самъ си е причинилъ, си приготвява своето бждаще. Слѣдователно

никакъвъ хаосъ и неправда не владѣятъ въ живота, а владѣе само най-пълна законность, която най-на края ще доведе хората до крайната цѣль на живота — съвършенството на човѣка. . . .

Но прѣди да прѣстѣпимъ къмъ подробното очертание на това учение, нека по напрѣдъ видимъ, до колко то е подкрѣпено отъ доказателства.

а) Една удовлетво- Прѣди всичко, това учение прѣдставлява рителна научна хи- една такава пълна и всеобемлюща хипоте- потеза. теза, щото може да се противопостави на всички хипотези по разрѣшението проблемата на живота. Почти всичкитѣ наши сегашни знания, особено по такива сложни въпроси, като произхода и природата на човѣка, сж хипотетични, основани на прѣдположения. Нашитѣ знания сж още твърдѣ ограничени, за да знаемъ нѣщо съ положителность. Човѣкъ събира факти, въ старанието си да ги постави въ извѣстенъ редъ прѣдполага разни теории, които изново поправя, когато се явятъ новъ родъ факти, и тѣй постоянно налучква и отива напрѣдъ. Въ дадено врѣме той удобрава дадена хипотеза, подиръ това отхвърля я като стара, като я замѣства съ нова, която му се показва по-логична; и това ще се продължава, докато намѣри самата истина, която напълно и окончателно ще го удовлетвори.

Послѣдната по врѣме хипотеза по интересующия насъ въпросъ е тази, що носи името на Дарвина. Споредъ нея човѣкътъ е произлѣзълъ отъ животинското царство по пжтя на бавната еволюция чрѣзъ *естественъ подборъ*, или както още иначе се изказва: чрѣзъ *прѣживяване на най-приспособимото*. Тази *борба за животъ*, като оставя живи само най-силнитѣ и добри индивиди на вида слѣдъ прѣмахването на послабитѣ, прави ги да растатъ въ жизнена опитность, която опитность тѣ прѣдаватъ на слѣдующитѣ поколения. Тѣзи поколения, на свой редъ, прибавятъ къмъ онаслѣдуваната своя лична опитность и прѣдаватъ на третото поколение вече двойно повече отъ колкото сж получили. Тѣй щото въ тази теория *наслѣдствеността и естествения подборъ* се взаимно допълнятъ. Наслѣдствеността трѣбва да прѣдаде напрѣдъ това, което е събрано въ миналото, и тѣй ще се трупа все повече и повече съ всѣко поколение. Ако наслѣдственостъ нѣкакъ

нѣма, то сигурно ще излѣзе, че не може да има и прогресъ, защото тогава всѣко поколѣние ще си събира опитностъ само за себе си и ще си умира съ нея.

Е, хубаво, но въ прѣдишната глава ние видѣхме, какъ теорията за наследствеността е поколебана отъ новата школа нарѣчена *Вайсманизмъ*; видѣхме какъ наблюдението е събрало цѣла маса явления, които не могатъ да се обяснятъ съ наследствеността. Но ако излѣзе вѣрно, че придобититѣ способности не се прѣдаватъ по наследство, то цѣлата теория за еволюцията се намира въ опасностъ; просто излиза, че нѣма еволжция! Обаче, еволюцията е единъ несъмненъ фактъ, въ който ние не се съмняваме; тогава, сигурно, Дарвиновата теория има нѣкои недостатѣци.

И ние видѣхме, че, наистина, въпроситѣ на живота изискватъ нова теовия за живота. Тази теория е *Прѣраждането*.

Прѣраждането е една теория, която обгрѣща и тѣзи явления, които Дарвиновата теория оставаше необяснени, като дава още по-силни доводи за несъмнѣността на теорията за еволюцията. Тя отговаря на всичкитѣ научни логични трѣбвания, и даже ако си останѣше просто една хипотеза, тя може да претендира за по-дълбоко внимание отъ колкото всички досега съществуващи хипотези.

Мисисъ А. Безантъ, една видна английска писателка, интервюирана отъ рапортиора на *New York World*, тѣй разсждава по тоя въпросъ:

„Истината на учението за прѣраждането лѣжи— прѣди челоуѣкъ да си спомня своето минало—върху множество факти, които иначе безъ нея сж непонятни. По нѣкога се забравя, че въ математиката, нашата най-точна наука, една теорема се счита за доказана, когато може да се покаже, че всички други заключения освѣнъ даденото сж абсурдни. Такѣвъ е случая съ теорията за прѣраждането; често ние срѣщаме състояния на работитѣ, на които тя се явява едничко не абсурдно обяснение. Ако нѣкой желае да намѣри, дали прѣраждането съществува като единъ фактъ въ природата, азъ бихъ го посѣвѣтвала да помисли върху слѣдующитѣ нѣколко рода явления. Нека потърси обяснението на: (1) великото физическо и душевно единство мажду всичкитѣ челоуѣчески раси, паралелно съ широкото интелектуално и морално различие; (2) физическото и душевно приличие между членовѣтѣ на една фамилия, паралелно съ го-

лъмото различие на умственитѣ и морални способности; (3) сж-щитѣ факти въ случаетѣ съ близнацитѣ; (4) ранната озрѣлостъ на гения, като въ случая съ Моцарта; (5) гениятъ, като у Шекспира, който има силата да изображава до съвършенство най-различни типове характери, макаръ да има твърдѣ ограничена лична опитностъ; (6) защо музикалниятъ гений се ражда въ музикална фамилия, когато мислителтъ гений често произлиза отъ най-обикновени родители; (7) различието между двама при-близително съ еднакви умствени способности хора при схващането разни родове знания; (8) интуитивната способностъ, която възприема една истина тозчасъ, щомъ като я срѣщне; (9) различката между роденитѣ характери, едно дѣтѣ родено съ порочни, а друго съ добродѣтелни наклонности; съгласно ли е това съ справедливостта, ако само то не е резултатъ отъ миналата дѣйностъ на лицето? (10) повтарящитѣ се периоди въ историята, когато се изгубватъ съвсѣмъ цѣли философски системи и се възобновяватъ изново подиръ всѣки 15 столѣтия при-близително; (11) повдигането и падането на разни раси и цивилизации. Тѣзи сж само нѣколко отъ линиитѣ на размишление, които правилно прослѣдени водятъ къмъ убѣждението, че Прѣ-раждането е едничката теория съгласна съ здравия разумъ“¹⁾

б) Теорията за прѣ-Поглѣднато на въпроса отъ научната или раждането е удо-фактическата му страна, доводитѣ на Ми-влетворителна и отъ фактическата му страна, доводитѣ на Ми-религиозна гледна сисъ Безантъ ся явяватъ напълно логич-точка. ни, защото видѣхме, че другитѣ теории за живота не могатъ да обяснатъ горния редъ факти. Но ако искаме да погледнемъ отъ обобщающата (религиозната) страна на въпроса, за да видимъ, доколко истината на прѣраждането е обоснована и въ това отношение, намъ не остава друго освѣнъ да цитираме отгавора даденъ въ книгата на Д-ръ Frich Bischoff: *Die Kabbalah: Einführung in die jüdisch Mystik und Geheimwissenschaft* (Leipzig, 1903) на въпроса:

В. „Какъ Кабалиститѣ доказватъ учението за прѣраждането?

О. „Освѣнъ съ нѣколко май насилени тълкувания отъ Библията, тѣ го доказватъ главно съ слѣднитѣ аргументи, сложени отъ Manasse ben Israel (1604—1657):

¹⁾Annie Besant on Theosophy.

„Не е съгласно съ идеята за една морална и духовна мирова система, основана върху божественната доброта, правда и милостъ, да се налагатъ наказания тамъ, гдѣто никакви прѣстѣпления не сж сторени.

„При все това ние виждаме ежедневно:

1) Добри и праведни хора винаги страдагъ, когато лоши хора твърдѣ често се радватъ на продължително щастие, макаръ, по право, трѣбваше да бжде обратно.

2) Дори още отъ своето раждане дѣца идатъ въ свѣта проклетн съ ужасни болѣсти, за да отидатъ въ свѣта като нещастни развалени, въ явно противорѣчие съ съвършенната добра воля на Твореца, отъ Когото нищо освѣнъ добро не може да излѣзе.

3) Дѣца умиратъ съвсѣмъ млади прѣди да сж съгрѣшили на земята, тѣ биватъ грабнати отъ немилостивата смъртъ, съвършенно въ очевидно противорѣчие съ божественната милостъ. Сжщо така, разни видове страдания и зла сждба се падатъ на малки дѣца, безъ да сж сторили още нѣкой грѣхъ отъ своя страна.

Теченето за прѣдсжествуванието и прѣраждането единичко разрѣшава тѣзи трудности, които иначе чловѣкъ може да отминне само съ извинение, и ги разрѣшава по единъ начинъ напълно удовлетворителенъ логически и етически, именно:

1) Праведнитѣ хора, които сега страдатъ, изплащатъ наказание за грѣхове, извършени въ нѣкое минало раждане на земята, което ако тѣ прѣтърпятъ съ смиреностъ въ този животъ, ще намѣрятъ себе си пощастливи въ бждещето идване на земята, — и лошитѣ, които сега живѣятъ въ доволство и щастие сж били добри въ по-раннитѣ си раждания на земята, заради което тѣ сега се радватъ на наградата, но въ сжщото врѣме, съ нѣстоящитѣ си грѣхове, тѣ си приготвяватъ едно бждаще, единъ бждащъ животъ, толкова по-нещастенъ.

2) Дѣцата, които сж родени криви, слаби и пр. сж тѣзи които сж грѣшили силно въ миналитѣ си раждания, по която причина, слѣдъ смъртъта на тогавашнитѣ имъ тѣла, идватъ сега като за наказание въ такива изкривени тѣла, сжщо както сж станали криви и тѣхнитѣ души.

3) По сжщия начинъ душитѣ на дѣца, които умиратъ малки, или на такива, които още отъ твърдѣ крѣжка възраст сж жертви на болѣсти, случки и пр., сж главно души на таки-

ва, които толкова много сж грѣшили въ прѣдшнитѣ си раждания, щото за наказание не се оставятъ дълго въ новото имъ въплощение, но почти веднага биватъ подложени на ново въплощение. Защото не само смъртъта (отвъплощението), но и раждането (въплощението) сж тежки и трудни нѣща за душата“. ¹⁾

Дарвиновата теория освѣнъ гдѣто не побира всичкитѣ факти на живота относително интересующа ни въпросъ, значи се явяви и не напълно научна, тя още е и *нерелигиозна*, т. е., не взема никакъ подъ внимание религиозната или обобщающата страна. Споредъ насъ, една научна теория, даже когато обхваща всички явления на своята областъ, щомъ не удовлетворява и формалната (религиозната) страна, както и моралнитѣ изисквания, тя не може да се счита пълна. Прѣраждането, напротивъ, удовлетворява не само научната (фактическата) страна, като обръща въ себе си всички страни на чловѣческия животъ, но удовлетворява както правилното религиозно заключение, тѣй и висшата правда и справедливостъ. Религиозната страна, по нашето убѣждение, не е нищо друго освѣнъ втората страна на нѣщата, когато научната е само едната; и двѣтѣ нераздѣлно съставляватъ цѣлото. Тѣй че никога нѣма да грѣши този мислителъ, който, когато вади умозаклучения отъ своитѣ наблюдения надъ фактитѣ, се води и отъ формалната, религиозната страна. Нѣма ли този критерий, той винаги ще грѣши. . .

Наистина, логическата тежестъ на една доктрина е съвършено достатъчна за критическия умъ, щомъ като тя може да обори противницитѣ си, но все пакъ авторитета на врѣмето и пространството не е отъ малко значение поне въ началото да накара читателя да погледне по-сериозно на единъ въпросъ, който му се прѣдлага изведнажъ съвсѣмъ неочеквано. Учението за прѣраждането е тѣй ново за грамадното болшинство наши читатели, че тѣ, сигурно, биха си останали скептици даже при всичката тежестъ на логичността, защото справедливо биха си казали: „какъ така, едно толкова добро и логично учение да не е било извѣстно никому до

¹⁾ The Theosophical Review. July.

днесъ?“ Но когато научатъ изненадани, че доктрината е била и е извънредно много разпространена, тогава сигурно, скептицизмътъ имъ би се поклатилъ.

Въ слѣдната глава даваме множество свидѣтелства изъ историята.

IV.

Свидѣтелства за разпространеността на учението.

а) У Гръко-римска- „Учението за Прѣраждането (*mètempy-
та цивилизация и у cose*), — се казва въ *le Grand Diction-
разнитѣ древни naire Larousse*, — бѣше една догма все-
народи. общо-разпространена въ древность, и ние
не знаемъ никое друго учение тѣй широко разпространено
както него.“ И по нататъкъ: „ Не може челоуѣкъ да третира
леко едно учение, което е имало въ числото на своитѣ послѣ-
дователи велики гении на челоуѣчеството, и което съставлява
часть отъ великата проблема на живота.“

Въ сжщия *Dictionnaire* четемъ, че отъ гръко-римскитѣ
философи само епикурейцитѣ не сж вѣрвали въ тази доктрина,
но поетитѣ на тѣзи двѣ цивилизовани нации всички сж въз-
пѣвали това странствуване на душата. Особено въ това отно-
шение е бѣлѣжитѣ римския поетъ Овидий съ своитѣ *мета-
морфози*. Ето единъ цитатъ изъ неговитѣ пѣсни:

„Душитѣ не могатъ да умиратъ. Тѣ напушатъ по-ранни
домове, идатъ да живѣятъ въ нови тѣла, а съ врѣме и тѣхъ
напушатъ. Нищо не се губи, всичкитѣ нѣща тукъ долу се мѣ-
нятъ, защото духоветѣ могатъ да влизатъ и излизатъ изъ
всѣка форма. Добри животни достигатъ до челоуѣческа форма.“

Историкътъ Херодотъ казва, че това учение за прѣраж-
дането е било донесено въ Гърция изъ Египетъ отъ мждреца
Питагоръ. Извѣстно е, че това прѣселение на душитѣ е било
основната идея на този мждрець. Слѣдующиятъ цитатъ взетъ
отъ *Larousse* се счита като мнѣние на Питагора.

„Всичко се мѣни, нищо не се губи; жизненото дихание
странствува отъ мѣсто на мѣсто; то влиза като душа въ много
тѣла — въ животинското, послѣ въ човѣческото, и никога не

(1. Вижъ статията *Mètempycose*.

умира. Както мекиятъ восъкъ може да приема различни форми като си остава все сщия восъкъ, сщщо така и душата подъ разнитѣ вѣнкашни форми на тѣлата, въ които се прѣсилва, си остава винаги сщщата.“

Това учение е лежало въ основата и на платоновската философия. За него се говори въ диалозитѣ *Тимей* и *Федръ* а сщщо и въ послѣдната глава на Република. Ето единъ кжъ цитатъ отъ този философъ.

„Ако една душа е достигнала до много съвършенства въ Бога и е открила много истини въ областта на блаженото (духовно) виждане, тя (при раждането си на земята) влиза въ тѣлото на единъ философъ, или на единъ мждрецъ. (По долу стоящитѣ души влизатъ послѣдователно:) Второ, тя одушавлява тѣлото на единъ царь, или на единъ великъ князь. Трето, тя влиза въ тѣлото на единъ управителъ, или става глава на една силна фамилия. Четвърто, тя се засѣлва въ тѣлото на единъ лѣкаръ, Пето, тя влиза въ тѣлото на челоуѣкъ, чието занятие е да служи на Боговетѣ. Шесто, тя влиза въ тѣлото на единъ поетъ. Седмо, въ това на единъ занятчия, или на единъ работникъ. Осмо, въ тѣлото на единъ софистъ и, най-послѣ въ тѣлото на единъ тиранъ.“

Вѣрата въ това учение е била разпространена и у всички древни народи. Юлий Цезарь казва, че въ тази доктрина Галитѣ черпали сила и прѣзрѣние къмъ смъртта. Тя е била разпространена изъ разнитѣ малки нации на древна Европа, а сщщо и между новооткрититѣ отъ Колумба американски жители. Съпрузитѣ Le Plongeon казватъ, че племето Манас още се придържало дори до тѣхно врѣме въ тази доктрина.

6) У евреитѣ. Старитѣ Евреи еднакво сж вѣрвали въ прѣраждането на душитѣ. Отъ Иосифа Флавия — знаменитъ израилски главатаръ и историкъ, — а сщщо и отъ други: източници се учимъ, че особено фарисейтѣ сж вѣрвали въ ³³ *пакъ* ³⁴ *пакъ*. Иосифъ казва: Праведнитѣ „ще иматъ сила да станатъ и пакъ живѣятъ пакъ.“⁽¹⁾

Въ Zohar намираме:

„Всичкитѣ души сж подчинени на прѣраждане, но челоуѣкътъ не знае пакъ живѣянето на Всевишния; да бжде благосло-

¹⁾ Josiphus Flavii Antiquities, XVIII, I, 3,

венъ Той! Тѣ не знаятъ пжтя, на който сж биле обречени прѣвъ всичкитѣ врѣмена, и прѣди да додаты на този свѣтъ, и когато да го напускаты.¹⁾

в) у мохамеданитѣ. Арабитѣ прѣди Мохамела, подобно всички древни народи, сж вѣрвали въ прѣселването на душитѣ. Но не по-малко ясно се изтъква това учение и въ Корана, и въ традициитѣ и мистицитѣ на Исляма. Ето нѣколко свидѣтелства изъ тѣзи три источника на Мохамеданизма.

Изъ Корана:

Суратъ II, стихъ 26: „Какъ можете вие да бждете неблагодарни Богу, вие които бѣхте мъртви, и на които Той даде животъ, къмъ Бога, който ще ви направи да умрете, който послѣ ще ви направи да оживѣете йзново, и при когото единъ день пакъ ще се върнете?“

Суратъ XVII, ст. 52. „Тѣ казватъ: вѣрно ли е, че когато ще се обърнемъ на кости и прахъ, ще можемъ да станемъ йзново подъ нова форма?“

— Ст. 53: „Кажы имъ: да, даже когато вие ще бждете камъни, желѣзо или всѣко друго нѣщо, което може да се покаже най-невѣроятно за вашия умъ. Тѣ ще отговарятъ: а кой ще ни направи да се възвѣрнемъ въ живота? Кажы: Този който

¹⁾ Zohar, II, fol. 99. Цитирано въ Qabbalah p. 198 отъ Мур. Вижъ Mrs Besant, Reincarnation, p. 7.

Д-ръ Eich Vischoff въ своята горѣпомената книга излага доктрината за прѣраждането споредъ кабалититѣ. Отъ тамъ цитираме слѣднето:

В. — Но какъ могатъ душитѣ, въпрѣки тѣхвата грѣховность, да достигнатъ до съвършенство?

О. — Могатъ като оставатъ въ земно сжществуване до тогасы, докато не побѣдятъ всички свои материални недостатѣци и не излѣзатъ най на края побѣдители изъ борбата съ несъвършенството.

В. — Но какъ става това?

О. — Чрѣзъ прѣраждане (метемпсихоза).

В. — Гдѣ се е появила най-напрѣдъ идеята за прѣраждането?

О. — Въ индийския Брахманизмъ, отъ гдѣто е прѣминала въ Египетъ и Гърция. Тази идея бѣше особено развита въ Платонизма и Ново-Платонизма и отъ послѣдния, както се вижда, е прѣминала въ Кабала.“

(Взето отъ английския прѣводъ, помѣстенъ въ The Theosophical Review, July, 1904).

ви е направилъ за първи пжтъ. Тогава тѣ ще наведатъ глава и ще попитатъ: Кога ще стане това? Отговори: може би това не ще е далечъ.“

Суратъ XIV, ст. 56. „Тѣ (избранниците) нѣма да опитатъ вече смъртта, слѣдъ като сж я понесли единъ пжтъ.¹⁾ Богъ ще ги прѣдпази отъ мжка.“²⁾

Изъ традицията:

Прѣданието говори за пророкъ Илия, че той е душата на Еноха, която като минала въ тѣлото на Финей, внукъ на Аарона, свършила като влѣзла въ свети Георги.³⁾

Князетѣ Фатимида въ Египетъ пригендирала, че въ тѣхъ се прѣраждала отъ баща въ синъ душата на послѣдния Имаминъ (пророкъ), и това било главната основа на тѣхната властъ, която продължавала повече отъ даѣ столѣтия и половина.⁴⁾

Отъ мистиците:

Единъ мистикъ на Исляма пише:

„Знай, о мой братко, че невѣрующитѣ⁵⁾ души не прѣставатъ да бждатъ подложени на колелото на раждане и умирање, на растене и остаряване, докато не достигнатъ да нау-

¹⁾ Това мѣсто, както и мѣстата, които читателя ще има слу чай да срѣщне по нататѣкъ, подразбиратъ идеята, че когато челоуѣкътъ достигне свѣршенство той вече прѣстава да се прѣражда и „наслѣдва животъ вѣченъ.“ Извѣстното християнско учение за *спасението* се състои именно въ достигането на това състояние на пълно свѣршенство, когато челоуѣкътъ е развилъ всичкитѣ вродени нему сили и тогава физическия животъ е изигралъ своята роль. Подиръ това, *свѣрхчелоуѣкътъ* или *богочелоуѣкътъ* може да остане пакъ между хората, но тѣлото му не бива подложено на промѣнитѣ, на които сж изложени тѣлата на обикновенитѣ несвѣршени хора — болѣсти, старость, смъртъ.

²⁾ Вижъ още сурати: II, ст. 53; VII, 15; VII, 56; XIII, 5; XVII, 54; XLV 25.

³⁾ Hottinger, Historia Orientalis' p. 101.

⁴⁾ Reinaud, Description des monuments musulmans du cabinet du M. le duc de Blacas, v. I. p. 379.

⁵⁾ Тукъ подъ думата *свѣрующа* сж подразбиратъ *спасението* душа, а не всички които само на дума се мохамедани. Тѣй сжщо за много свети отци, като Симеона новъ Богословъ, *християни* сж само тѣзи, които носятъ въ себе си *Христа*, и които биха казали заерно съ апост. Павелъ: „Вече не живѣя азъ, а *Христосъ* живѣе въ мене.“ (Галат. II, 20)

чатъ теологическата наука,¹⁾ т. е. да познаятъ Имамина (про- рока) на епохата и врѣмето.

. . . Прочее, докато душата не е още познала Имамина на епохата и врѣмето, тя ще се поврѣща въ свѣта на ражда- не и умирање, свѣта на тѣла и долината на скърбитѣ, докато познае Имамина на своята епоха и му се подчини. Щомъ като го познае и ще се въздигне. Но ако не го познае, тя нѣма да прѣстане да идва и отива, докато най-послѣ слѣдъ дълги сто- лѣтия не го познае. Нѣкой си мѣдрецъ казвалъ на своето дѣте: „О сине мой! направи усилие да освободишъ душата си прѣзъ едно само стоение въ тѣлото си, а не прѣзъ (врѣмето) на едно жоро обитаване въ едно ново тѣло.“²⁾

г) Въ християн- Странно ще се покаже на твърдѣ много ството. отъ нашитѣ прѣданни, или налице хри- стиани, но съвършено вѣрно е, че учението за прѣбраждането е едно отъ основнитѣ учения на християнската религија въ още чиститѣ ѝ първи вѣкове, въпрѣки официалното му днесъ отричане. Доказателства на това мое твърдѣние сѣ толкова много и тѣй убѣдителни, щото читателтъ ще се очуди, когато ги прѣгледа въ настоящия отдѣлъ, какъ таково едно велико спасително учение е могло да бѣде забранено отъ хората прѣзъ толкова дълго врѣме. Не по-малко ще се очуди той и на тази страстность съ която много истински прѣданни на бащинската си вѣра хора отхвърлятъ съ религиозенъ страхъ това тол- коза хубаво учение и дори го провъзгласятъ за еретично.

Но свидѣтелствата на *Св. Писание*, както и на *Св. Отци* на Църквата сѣ на лице; нека размислятъ добрѣ прѣданнитѣ на вѣрата и рѣшатъ сами дали има нѣщо осждително въ тази доктрина, дали, и напротивъ, тя не е извънредно разумна и при това извънредно милостива, дали въ числото но изповѣдни- цитѣ ѝ, които ще трѣбва да се причислятъ къмъ еретицитѣ, не ще попаднатъ и личности високо почитани отъ Църквата, дори покланяни като светии, и далѣ най-послѣ не ще намѣ-

¹⁾ Да познаятъ истината, която ще ги спаси! вижъ по ната- тъкъ.

²⁾ Stan. Guyard, Fragments relatifs à la doctrine des Ismaélis, ЖИ № XVI.

Всичкиѣ цитати по отношение Мохамеданизма сѣ взети изъ: L' Islamisme et son enseignement esoterique. Paris, 1903.

рятъ, както сме намѣрили ние, голѣмата нужда отъ възобновяването на тази древна истина? Защото, наистина, тази доктрина, основнейша както тя намъ се показва, разрешава всички тъмни въпроси на живота и дава смисълъ на всички догми на Църквата. Безъ нея много и много отъ твърденията на християнското днесъ Богословие оставатъ неубосновани, неразумни и затова отблъскващи. Нека прѣданиятъ християнинъ обмисли добръ прѣдлагаемитъ тукъ доводи и доказателства, и ние сме увѣрени, че той ще се убѣди заедно съ насъ въ възможността да се повдигне изново нашата бащинска вѣра на една височина, гдѣто да бѣде изново почитана и обичана отъ всички синове на народа, вмѣсто хулена и прѣслѣдвана, както е днесъ

1. Доказателства изъ Св. Писание.

Господъ Исусъ е проповѣдвалъ своето учение между еврейския народъ. Този народъ, както по-горѣ видѣхме, е вѣрвалъ въ прѣбраждането. Отъ тукъ много ясно слѣдва, че ние не трѣбва да очакваме въ проповѣдитѣ на Господа нѣщо като тълкувание прѣдъ сѣщия този народъ това вече извѣстно учение. Друго едно нѣщо обаче трѣбва да очакваме—имено четова учение трѣбва да се срѣща въ Евангелието като *признато, като нѣщо, което се подразбира*. Ние трѣба да намѣримъ въ тази свещена книга мѣста, които сж разумни и разбрани само при обстоятелство, че прѣбраждането се подразбира, и които напротивъ, нѣматъ никаква смисълъ при идеята, която днесъ е популярна, че челоуѣкътъ е тукъ на земята днесъ и сега за пръвъ и послѣденъ пѣтъ. Не намѣралъ ли такива мѣста, то много право ще е заключението, че прѣбраждането не се проповѣдва въ каноническитѣ документи на Християнството.

Сега, фактътъ е, че такива мѣста има. Тѣ ще се видятъ по-надолу. И тѣзи именно мѣста, като бѣха разтълкувани отъ гледната точка на сегашното убѣждение, породиха извѣстната въ XIX ст. отрицателна критика. Гледайки на съдържанието на Еван. отъ съврѣменно гледище, тази критика доде до много фатални заключения. Множеството исторически, логически, стилистически и лингвистически несвършенства и противорѣчия на тѣзи документи направиха високо-ученитѣ и жадни за истината иже да се осъмнятъ въ високото произхождение на Евангелието, да

се осъмнятъ дори въ истиността му. Извѣстно е, че една отъ критическитѣ школи доде даже да се осъмни въ самото съществуване на историческото лице Исусъ отъ Назаретъ, като взе него и всичко писано за него за митъ и басни. Това печално заключение се дължи изключително на обстоятелството, че се забравиха много основни истини на Християнството, тъй че не можаха да се разбератъ много мѣста отъ Евангелието.

Ако Евангелието е една книга, въ автентичността на която ние не искаме да се осъмнимъ, ако, като християни, ревниво искаме да запазимъ достоинствата на тѣзи свещени документи на нашата Майка-Църква, едничкитѣ документи за великия нашъ Учителъ, то ние трѣба да се постараемъ да дадемъ смисълъ и оправдание на всички критикувани мѣста, като се помъжимъ да свѣржемъ всичкитѣ въ една цѣла религиозна система. Рационалистическата критика не винаги се е ръководила отъ отрицателенъ дукъ при изучаването тѣзи документи; по-скоро тя се е ръководила отъ духъ възвишено-изпитателенъ, който иска да намѣри истината, защото само истината ще даде спасение.¹⁾ Слѣдователно, когато слѣдъ дълги изучавания (които по старателностъ и търпение ще останатъ като чудесни паметници въ историита на ХІХ столѣтие) западнитѣ критици дойдоха до своитѣ сждбносни за Християнството заключения, тѣ направиха това, не защото бѣха *безумни*²⁾, не защото бѣха си задали нарочно задачата да скомпрометиратъ Св. Писание и Църковата, а защото тълкуванието на свещенитѣ документи отъ гледището на настоящето популярно убѣждение за живота и за челоуѣка води непрѣменно къмъ противорѣчиви и явно абсурдни заключения. Но въ това не сж виновати самитѣ документи, не сж виновати тѣзи „противорѣчиви“ мѣста, а е виновата мрачната срдновѣковна епоха, прѣзъ врѣмето на която бѣше забравенъ духа на писанието, бѣше забравено великото учение за прѣраждането, както и нѣкои други отъ основнитѣ истини на Християнството.

Въ слѣднитѣ нѣколко точки ние даваме тѣзи мѣста отъ Евангелието, които подразбиратъ вѣрата въ прѣраждането.

¹⁾ Вижъ Еванг. отъ Іоанна, гл. VIII ст. 32.

²⁾ Нѣкои защитници на църквата тѣй наричатъ критицитѣ, основавайки се на авторитета на пр. Давида: »Рѣче безумній въ сердце своемъ: нѣсть Богъ«. Но непрѣменно безбожници не сж критицитѣ на християнството.

1. Още въ началото на *Втория Заветъ* стои единъ текстъ, на който сж обърнали внимание виднитъ древни богослови. Въ стихъ 26 отъ първата глава на *Битието* се казва: „И рече Богъ: да създадемъ челоѳка по нашия образъ и подобие“. Стихътъ иска дя каже, че Богъ ималъ *идеята* челоѳкътъ единъ день да бжде по неговъ образъ и подобие. Обаче създадъ го само по своя образъ, както се вижда отъ слѣдующия стихъ: „И създаде Богъ челоѳка, по образа Божий го създаде“. Споредъ тълкуванието на Св. Отци на ранната Църква, това мѣсто се подразбира тъй: Богъ сътворилъ челоѳка по своята божествена природа, като му *вдѣхналъ отъ своя духъ*, но го е създадъ несъвършенъ съ задача въ живота самъ да се осъвършенствува и достигне *Подобието Божие*. Първиятъ текстъ подразбира *идеята, пожеланието, волята* Божия, щото челоѳкътъ да бжде по образа и подобие Божие; а Божията воля е законъ: Слѣдователно, всичкитъ хора *трѣба* да станатъ единъ день тъй съвършени, щото да сж напълно образъ и подобие Божие. Иначе това мѣсто не може да се тълкува. Сега ако Божията воля е законъ, който трѣбва да се изпълни съ точностъ, т. е. ако челоѳкътъ трѣбва да достигне единъ день великия идеалъ, който му е прѣдопрѣдѣленъ отъ тази заповѣдъ, то явно е, че за това се изисква едно врѣме достатъчно дълго, за да се извърви този труденъ и възвишенъ пътъ; явно е, че единъ животъ само отъ 50 — 100 години не може да даде необхолимитъ условия за такава една гигантска работа. Прочее, този текстъ подразбира непрѣменно идеята за множество идвания на земята, иначе той остава непонятенъ и противорѣчивъ.

2. Тази смисълъ на казания текстъ се потвърждава отъ заповѣдта на Исуса Христа къмъ ученицитъ му: „Бждете съвършени, както е съвършенъ Отецъ вашъ небесний“¹⁾. Учителътъ като имъ казва, че тѣ сж *богове и синове на Всевишния*²⁾, съ което припомня изказаното въ *Битието* божествено произхождение на челоѳка, казва имъ, че тѣ трѣбва да гонятъ съвършенство, до като достигнатъ до подобие Божие. Идеалътъ, до който трѣбва да добавятъ по пътя на съвършенствуването, е наистина много високъ, и, разбира се, за достигането му се изисква много врѣме.

¹⁾ Матей, IV, 48;

²⁾ Иоаннъ, X, 34. Фраза казана още отъ пр. Давида; вижъ псаломъ 81.

Сега, мисли ли читателя, че великиятъ нашъ Учитель щѣше да даде такъвъ единъ съвѣтъ на всички свои милиони послѣдователи християни, ако знаеше, че този животъ е единчекъ? Не щѣше ли тази заповѣдь, при такова едно условие да бжде по-скоро една подигравка на челоувѣческото несъвършенство, отъ колкото едно подбуждение отъ страна на единъ любящъ баща? — За да се достигне този шеметенъ идеалъ отъ челоувѣка нему сж потребни множество прѣбраждения въ най-разнообразни условия, за да има възможность да изучи всички възможни уроци на живота и тъй да бжде единъ день съвършенъ, както е съвършенъ и бащата, който го е родилъ. Само тъй може текста да има смисълъ.

3. Като се забрави прѣзъ мрачните епохи на Сръднитѣ Вѣкове основното учение за прѣбраждането, горниятъ текстъ, както и много други отъ Евангелието, станаха непонятни и, тогава се измисли учението за „спасението“ чрѣзъ „благодать“ и др. сръдства. Значи, покътна се най-важното учение на една религи, учението за пътя на прогреса на челоувѣка и неговъ задача въ живота. Най-важниятъ и най-краснорѣчивиятъ текстъ въ Евангелието по този основнейши въпросъ остана като съвсѣмъ излишна фраза, на която днесъ никой не се въспира, именно, „намѣрете истината и истината ще ви спаси“*) Този текстъ подразбира дълги умствени усилия отъ страна на челоувѣка докато достигне да разбира истината на живота и съ това се спаси отъ мрака на невѣжеството. Тѣй сж разбирали това нѣщо и древнитѣ велики свѣтила на Църквата, защото иначе остава необяснима тѣхната висока ученость, както и проповѣдта имъ за високата важность на умственото развитие. Но ако този текстъ е достовѣренъ, въ което ние не се съмнѣваме, и ако тълкуванието му е съгласно съ неговото буквално значение, т. е., ако, наистина, за спасението си отъ трудноститѣ на невѣжеството челоувѣкъ трѣба да намѣри истината, то само отъ себе си се разбира, че челоувѣку прѣдстои не лека работа. Сигурно, животътъ е най-трудно разрѣшимата, защото и най-великата задача на челоувѣка. Дългъ редъ размишления, заключения и разочарования трѣба да мине той докато намѣри своята истинска природа, както и своето истинско мѣсто въ природата. А за тази труднейша

*) Матей VIII, 22.

задача, очевидно, се иска дълъг животъ, и даже по-дълъг отъ колкото можемъ да си прѣдставимъ.

4. При прѣдположението, че прѣбраждането не се подразбира въ Евангелието, еднакво неясенъ остава и оня текстъ съ посланията на ап. Павелъ, който крие въ себе си едно друго основно учение на всѣка религия, именно; „Не се лъжете; Богъ не може да бѣде подигранъ; защото каквото сѣе чловѣкъ, това и жъне“¹⁾ Този текстъ носи въ себе си великото учение за Правдата Божия, що ръководи всичко въ живота. За вѣрующия християнинъ свършена правда трѣбва да царствува въ вселената, защото Богъ като е любовъ, споредъ думитѣ на ап. Иоанна, и като обича еднакво да благодѣлствува всички, трѣбва да не допуща никакво пристрастие или прѣдпочитание.

Но ако това е така, и ако чловѣкътъ се ражда на земята за първи пжтъ, то, споредъ текста, кога щастливитѣ хора сж имали възможность да съятъ добри сѣмена, та сега да се раждатъ въ добри условия? и напротивъ, кога нещастнитѣ сж водили въ миналото лошо поведение, щото сега да изплащатъ грѣховеѣ си въ неблагоприятни условия? Колко хора има по широката земя толкова и сждби има, както и отдѣлни духовни минове. Ако прѣдположимъ, че Богъ направо изпраща всѣкиго съ произволно дадени духовни сили, както и съ най-различно щастие, то излиза, че Той не е любящъ баща и така текста остава безъ смисълъ. За да не попадаме въ такава несправедлива смисълъ, както и да спасимъ достовѣрността на Евангелието, ние трѣбва да потърсимъ друго обяснение за казанитъ текстъ. Това право тълкуване ни дава учението за прѣбраждането, защото то напълно обяснява, какво умствения складъ на чловѣка, както и условията при които се той ражда и живѣе, сж тъкмо тѣзи, които самъ той си е приготвилъ въ миналитѣ свои прѣвъплощения. Великиятъ апостолъ, сигурно, е билъ посветенъ въ „Мистериитѣ на Исуса“ и е знаелъ проявлението на свършенната правда, затова е писалъ тѣй; иначе текстътъ нѣма смисълъ.

5. Споредъ евангелиститѣ (Матея, XVI, 13; Марко VIII 27 и Лука, IX, 18) Господъ питалъ ученицитѣ си за кого го има народа, т. е. за кой бившъ пророкъ прѣвъплотенъ сега на земята като Исусъ. И тѣ му отроварятъ, какъ едни каз-

¹⁾ Къмъ Галат. VI, 7.

вали, че Той е пророкъ Илия, други, че е пророкъ Исая, трети, просто нѣкой отъ пророцитѣ. Като оставимъ на страна отговора на ап. Петра, който не се касае до нашия въпросъ, самото запитване на Господа, както и изслушването мнѣнието на простата маса, безъ да поучи ученицитѣ си да не вѣрватъ на тѣзи народни суевѣрия, показва, че Господь не е отричалъ това учение.

6. Сжщото трѣба да се каже и за тѣзи мѣста на Евангелието, гдѣто става разговоръ за Іоанна Кръстителя. Въ Мат. XI, 14, ние имаме даже право потвърждение на прѣбраждането, защото Господь казва: „ако искате да го приемете, той (Іоаннъ Кръстителъ) е Илия който трѣбваше да дойде,“ като подразбира думитѣ на Малахія (IV. 5) Но още категорично Господь е потвърдилъ това въ *Мат.* XVII.12.

7. Слѣдниятъ случай отъ Ев. отъ Іоанна (IX, 1—3) е не по-малко пълень съ значение за насъ. Господь Исусъ минава заедно съ ученицитѣ си покрай единъ слѣпъ чловѣкъ, който така си билъ роденъ. Ученицитѣ го попитали: „Учителю, кой е сирѣшилъ, този, или родителитѣ му, за да се роди слѣпъ?“ Ученицитѣ, като сж задавали този въпросъ, сж подразбирали, че този чловѣкъ трѣба да е живѣлъ нѣкога другъ животъ прѣди да се роди на земята като слѣпецъ и тогава е сторилъ грѣхове, за които сега е наказанъ. Пакъ като оставимъ на страни отговора, самото задаване на това питане, и обстоятелството, дѣто учителтъ не ги е поправилъ, показва за излишенъ пакъ истинското мнѣние на християнския Учителъ за това учение.¹⁾

8. Не по-малко ясно говори въ полза на нашето твърдение и цѣлата етика на Евангелието. Господь дава такива етични правила за живота, които за естествения законъ на материалистическото убѣждение се показватъ съвършено безмислени и безосновни. Отъ христианина се изисква, щото той да прощава обиди, да обича неприятеля си, да търпи и безропотно да понася всичко, що му се случи въ живота; дори, ако го плеснатъ отъ едната страна, той да обърне и другата. Какъ така? Право ли е това? Защо да ме обиждатъ, защо да ме гонятъ? И ако ме гонятъ и обиждатъ, защо да търпя, защо да не се защищавамъ? Каква смисълъ има да обичамъ неприятелитѣ си, не и да благославямъ тѣзи, които ме гонятъ?

¹⁾ Вижь А. В. С. на Теософията, стр. 26.

Като постъпвамъ така не давамъ ли възможность на лошитѣ хора по-лоши да станатъ, не помагамъ ли на злото още по зло да стане?

Но величието на това божествено морално учение веднага блѣсва съ всичката си слава, щомъ като учението за прѣраждането хвърли свѣтлина и върху този важенъ въпросъ. Великиятъ законъ на Божествената правда докарва на чело-вѣка днесъ тъкмо това, което той е заслужилъ и нищо повече. Ако насъ ни обиждатъ и гонятъ ние заслужаваме това; това е единъ старъ дългъ, който ние изплащаме. Нашитѣ неприятели днесъ просто си отплащатъ съ тази сжщата мѣрка, съ която сме ги мѣрили ние самитѣ въ миналото. Затова ние трѣбва да прощаваме на тѣзи, които ни обиждатъ днесъ, и трѣбва да благославяме гонителитѣ си, защото тѣ съ поведението си ни освобождаватъ отъ единъ дългъ който ние дължимъ, и който ние трѣбва единъ день непрѣменно да изпла-тимъ. Ако ли вслѣдствие на невѣжеството и непокорство къмъ великото морално правило, ние мразимъ нашитѣ неприятели и гледаме да имъ отмѣстимъ, ние просто си причиняваме вреда защото си създаваме дългове за бждашитѣ идвания на земята, когато обиденитѣ отъ насъ непременно трѣба да си отмѣстятъ: защото „Богъ забавя, но не забравя.“ Да, само подъ това освѣтление можемъ ние да разберемъ онова най-основно морално правило: „който истърпи до край, той ще бжде спасенъ.“

И тъй отъ моралното учение на Християнството излиза, че Евангелското Християнство трѣбва да заключава вѣрата въ прѣраждането.

2. Доказателства изъ Св. Прѣдание.

Най-послѣ всичкитѣ тѣзи мѣста биха могли да бждатъ съмнителни, недостатъчно силни, ако тѣ да бѣха еднички сви-дѣтелства въ християнската литература. Но ние виждаме, че и *Св. Прѣдание*¹⁾ подкрѣпя сжщото.

¹⁾ Источницитѣ на доказателствата въ Християнството сж два: *Св. Писание* и *Св. Прѣдание*. Първото се състои отъ *Вѣтия* и *Новия завети* (Библията), второто отъ съчиненията на канонизиранитѣ църковни писатели, отъ постановленията на Вселенскитѣ Сѣбори и отъ недокументираната църковна практика.

Larousse се очудва, какъ учението за прѣраждането, което сигурно се истъква въ Евангелието, не е било възприето и проповѣдвано отъ послѣдующата Църква. Но отъ приведенитѣ по-долу свидѣтелства читателтъ ще се убѣди, че Larousse съвсѣрѣ не е правъ. Най-напрѣдъ ние се научаваме отъ църковния историкъ Ruffinus, че първитѣ св. отци на Църквата до единъ сж вѣрвали въ това учение¹⁾.

Светитѣ отци сами сж ни оставили свидѣтелства въ своитѣ писания. Ние можемъ да се ограничимъ само съ два цитата едина отъ които принадлежи на такъвъ единъ ортодоксъ, какъвто е билъ Тертулианъ.

Той казва :

„Ако Християнинтъ обѣщава връщане на челоуѣка отъ челоуѣкъ, на истинския Гайусъ отъ Гайусъ, то народтъ би се подигналъ срѣщу му и би го убилъ съ камъне; тѣ даже нѣма да го изслушатъ. Ако има нѣкакво основание за вѣрата въ прѣселване душитъ въ разни тѣла (на животни), то защо да не се допустне възврѣщането на душитъ пакъ въ челоуѣчески тѣла, което е по-вѣроятно? Защо да не допустнемъ, че едно лице може да се роди отъ сжщо такава лице, като продължава да си запазва челоуѣщината: душитъ да си запазватъ качества и да се поврѣщатъ въ сжщитѣ тѣла?... Вие питате винаги ли ще умираме и ще възставаме отъ мъртвитѣ? Ако тѣй е наредилъ Господъ, то ще трѣбва да се подчинимъ... Но ще доде врѣме, когато не ще има вече ни смъртъ ни въскресение“²⁾

¹⁾ Вижъ писмото му до Анастасия, цитирано въ *Reincarnation, a study of a forgotten truth*, by E. D. Walker.

²⁾ Вижъ неговата *Апология*.

Както се вижда отъ този цитатъ, Тертулианъ зацѣщава прѣраждането на душата само въ челоуѣчески тѣла прѣдъ популярното въ онова врѣме суетвѣрие, че прѣселването ставало въ тѣла на животни. Не такава е било учението на мѣдрецитѣ. Такава една идея се приписва и Платону, но споредъ твърдението на Теософитѣ, тукъ има грѣшка въ прѣдаването истинното учение на този великъ Индеецъ (посветенъ). Такава е сжщо вѣрата днесъ на тъмната народна маса въ Индия, но тя не е основана нито върху авторитета на Писанията, нито върху здравия разумъ. С. W. Leadbeater, знаменитъ съврѣменъ окултистъ, казва, че щомъ челоуѣческиятъ монахъ достигне да има това, което го прави индивидъ и личностъ, и което го различава отъ животното, той вече не може да се поврне назадъ въ животинското царство, отдѣто току що е излѣзълъ чрѣвъ постепенна еволюция, даже ако е извършилъ и най-страшно прѣстѣпление.

Великото свѣтило на древната Църква, достойниятъ ученикъ на св. Климентъ Александрийски и учителятъ на всички подиръ него отци-патриарси, митрополити, епископи и монаси, *диамантовиятъ*, както го наричали тогава, *Оригенъ*, най-силно е защищавалъ това учение на Христианството прѣдъ господствующето тогава суевѣрие. Въ знаменитото му съчинение *Contra Celsum*, I, четемъ :

„Не е ли по-близко до разума, че всѣка една душа по нѣкои мистериозни причини (азъ говоря сега споредъ ученето на Питагора, Платона и Емпидокла, които Целзий често поминува), се въвежда въ едно тѣло, и се въвежда споредъ нейнитѣ заслуги и прѣдишни тѣла?“

д) У будиститѣ и По отношение на тѣзи двѣ най-разпространените религии на Азия учението за прѣраждането не се основава само върху отдѣлни цитати изъ свещената литература, но върху цѣли специални подробни съчинения. Извѣсно е на запознатитѣ съ тѣзи двѣ религии, че цѣлата църковна, както и социална организация, особено въ Индия, е базирана изключително само върху идеята за прѣраждането на челоувѣка. Кастовата система, тази несъкрушима стѣна на Индия, която е едничката виновница за стабилността на тази страна, се крѣпи върху убѣждението, че всѣки челоувѣкъ по своя дългъ пжтъ на прѣраждане, се явява въ тази или онази каста, за да напрѣдва, за което всѣки трѣбва не само да е доволенъ отъ положението, гдѣто го е поставило неговото раждане, но и да се старае да изпълнява добръ прѣдписанитѣ на кастата длѣжности, защото само по този начинъ ще може заслужи да бѣде роденъ въ слѣдующата по-висша каста.

Но прѣдметното учение не е само една догма на религията, или тема на проповѣдницитѣ за проповѣдь. Пжтешественицитѣ изъ тази страна знаятъ много добръ, какъ това убѣждение е широко разпространено въ народа и колко силно е то запечатано въ тѣхнитѣ умове, така че за него говорятъ сжщо тъй както ний за нашитѣ минали дни. Но при всичко че така стои работата, нека пакъ приведемъ единъ два цитата отъ тѣзи двѣ религии.

Буда¹⁾ казва на единъ свой ученикъ :

¹⁾ Вѣрвамъ, ще се покаже странно твърдението, че и Будизмътъ изповѣдва прѣраждането, ще се покаже странно за тѣвъ, който знаятъ Будизма по старото мнѣние на европейскитѣ учени, т. е., че той е

„Ти си хвърлянъ отъ безконечнитѣ вълни на прѣселването, и твоето тѣло, направено отъ сжщата субстанция съ другитѣ материални нѣща, които ще се обърнатъ въ прахъ, нѣма да загуи, ако бжде строшено“¹⁾.

„Благодарение на това, че не сме разбирали четиритѣ истини, о братя, ние сме губили толкова много врѣме, сме се блъскали толкова въ този уморителенъ пѣтъ на прѣбраждане, и ние и азъ, докато намѣрихме истината“²⁾.

„Азъ вѣрвамъ въ съхраненето и прѣселването на душата“³⁾.

Ето нѣколко кжси цитати отъ общирната свещена литература на Индуизма. Въ най-свещената отъ индийскитѣ писания, *Bhagavad Gita*, *Господнята пѣсенъ*, разговорътъ между Аватара Кришна и негова ученикъ Аржума, четемъ :

11. Ти тжжишъ за тѣзи, които не заслужватъ тжга. Мждриятъ не тжжи за живитѣ, нито за пѣкъ за умрѣлитѣ.

12. Не е било врѣме азъ да не сжществувамъ, нито ти, ни тѣзи князье земни, нито нѣкога ще прѣстанемъ да живѣемъ.

13. Обитателтъ въ тѣлото, както прѣминава въ него дѣтство, мжжество и старость, тѣй и захвърля старото, за да се засели въ ново тѣло; уравниѣсенитѣ не тжжи по това.

22. Както чловѣкъ, като захвърля износенитѣ дрехи, облича нови, тѣй и обитателтъ въ тѣлото, като захвърля износеното тѣло, влиза въ друго ново“ . . . (Глава II).

„Въ Брахманъ — Колелото, обширния източникъ и подпора на всички души, — Индивидуумтъ е принуденъ да странствува, защото мисли Бога (Ишвара) и себе си за различни единъ отъ други. Слѣнъ (сѣединенъ) съ Него той достига безсмъртие“⁴⁾.

отрицание, nihilизмъ, смъртъ. Това мнѣние на раннитѣ ориенталисти се основаваше главно върху документи отъ Цейлонския, или Юженъ, Будизмъ, който дѣйствително малко много се показва такъвъ. Но днесъ е вече достижна за европейскитѣ учени и една голѣма часть отъ литературата на Сѣверния Будизмъ, този на Китай и Тибетъ, школа наречена Маѣяана (Великата колесница), която хвърли съвѣтъ друга свѣтлина върху най-разпространата отъ религиитѣ.

¹⁾ Maha Rahula Sutta.

²⁾ The Gospel of Buddha, с. 211.

³⁾ *Венпроситѣ на царь Миллиндъ*. т. XXXV отъ Sacred Books of the East.

⁴⁾ Shvetashvataropanisad, 6

„Който е невѣжа, безуменъ, винаги нечистъ, той не достига тази цѣль (спасението), но идва пакъ въ Самсара (земния животъ“¹⁾).

„Този отива отъ смъртъ къмъ смъртъ, който тукъ (на земята) вижда множественостъ (вмѣсто всеединство)“²⁾.

„Който е наистина мждръ мислителъ, винаги чистъ, той достига тази цѣль, отъ гдѣто вече не се връща за раждане“³⁾.

е) Въ модерно врѣме. „Когато Християнството се разпространи въ Европа, неговитѣ водители, въ първитѣ врѣмена, изповѣдваха тази истина. Църквата напраздно се опита да я изкорени, и тя остана жива задъ врѣмето на Еригена и Бонавентура, срѣдне-вѣковнитѣ ѝ защитници. Всѣка велика интуитивна душа, като Парацелзий, Бѣме (Boehme) и Сведенборгъ, се придѣжаше о нея. Италианскитѣ „просвѣтени“ (Illuminati) Жиордано Бруно и Кампанела я изповѣдваха. Въ Шопенхаура, Лесинга, Хегеля, Лейбница, Хердера, и по-младия Фихте тя е имала свои защитници. Антропологическитѣ системи на Канта и Шелинга прѣдставляватъ точки на срѣща съ нея. Младиятъ Хелмонтъ, въ *De Revolutione Animorum*, въ двѣстѣ проблѣми изтъква всичкитѣ документи, които могатъ да бждатъ събрани въ полза на повръщането на душитѣ въ чело-вѣчески тѣла, споредъ учението на Евреитѣ. Отъ Английскитѣ мислители, Кембриджскитѣ Платонисти я защитаваха съ голѣма ученостъ, най-вече Хенри Моръ; и Къдуортъ и Хюмъ я намираха за най-рационална теория за безсмъртието. Гланвиловата *Lux Orientalis* посвѣщава цѣла глава на нея. Ти бѣше плѣнила умовеѣ на Фурие и Леру. Книгата на Андре Незани, *Многото жавота на душата* (*The Plurality of the Soul's Lives*) разработва системата на римокатолическата идея за изкуплението⁴⁾.

Философътъ Хюмъ пише въ своя *Опитъ върху безсмъртието* (*Essay on Immortality*).

„Коего не може да бжде унищожено, трѣбва да бжде сжщо и неродено. Душата прочее, ако е безсмъртна, е сжцествувала прѣди нашето раждане... Прѣраждането (*Metempsy-*

¹⁾ Kathopanshad .I, III, 7

²⁾ Brihadaranjakopanshad, III, 8

³⁾ тамъ же, IV, V, 19

⁴⁾ E. D. Walker, *Reincarnation: a study of forgotten truth*, цитирачо въ *Reincarnation* by A. Besant. p. 8.

ehosis) е прочее едничката теория отъ този родъ която може да обърне вниманието ра философията.¹

Професоръ Максъ Мюлеръ, като говори по *прѣраждането* въ Индия и Гърция, казва:

„Има нѣщо лежащо въ основата на тази доктрина, което, ако се изложи въ по-малко митологически езикъ, може да отстои на всички философски изпитвания“¹⁾

Професоръ Хекси:

„Подобно на доктрината за еволюцията, тази за прѣселението (transmigration) има своитѣ корени въ реалния миръ; тя може да претендира за такива доказателства каквито ѝ дава аналогията“.²⁾

Въ наше врѣме учението за прѣраждането печели все повече популярностъ. Въ най-либералната отъ християнскитѣ църкви, Английската, днесъ се срѣщатъ видни пастори, които явно проповѣдватъ отъ църковния анвонъ най-мапко *прѣдсжществуването* на душата, ако не самото *прѣраждане*. Дълбокото изучаване древнитѣ свети отци, а сжщо така спокойното размишление върху природата на Бога и челоувѣка и тѣхнитѣ отношения, ги е довело да се убѣдятъ въ несъстоятелността на учението, поддържано сега отъ християнската църква, че всѣки новороденъ е една новосъздадена душа, която веднажъ се ражда на земята и веднажъ умира.

Това повръщане назадъ къмъ чистото Християнство ние констатираме не само между църковнитѣ служители на Англия но и между нейнитѣ професори. Недавно професорътъ на Trinity College, Кембриджъ, J. Elis Mc. Taggart чель единъ рефератъ прѣдъ Synthetic Society.

„Въ който той дава своитѣ основания защо гледа на прѣдсжществуването (на душата прѣди раждането ѝ на земята) за най-вѣроятно учение за безсмъртнето. Той започва съ това като наблѣга върху обстоятелството, че никакъ не е необходимо послѣсмъртно прѣживѣване за едно сжщество, за което не е билъ необходимъ животъ прѣди раждането, и тогава продължава цѣль редъ спокойни и логически разсжждения, които водятъ къмъ заключението, че душата расте чрѣзъ прѣраждане“)

¹⁾ Theosophy or Psychological Religion, p. 22.

²⁾ Evolution and Ethics, p. 16.

³⁾ The Theosophical Review, July 1904.

Слѣдъ това той обрѣди почти всички главни градове на Англия за да повтори наврѣдъ своитѣ мисли. Въодушевление отъ насърчението на публиката той, прѣмина въ Германия и тамъ посѣти много града.

Като знамение на врѣмето по интересующия ни въпросъ може да послужи слѣдующето писмо на пѣвицата M-me Calve до Metropolitan Magazine;

„Азъ по нѣкога мисля, че ролята Карменъ е единъ видъ карма за мене, — едно наказание за нѣкои мои неразумни жаднения и праздна суетность прѣвъ врѣмето на нѣкое друго съществуване. Азъ се смѣя, танцувамъ, пѣя, жестока съмъ, безсърдечна, и една кокетка, като Карменъ. Азъ разбирамъ характера много добрѣ. При все това *Карменъ* е едно същество съвсѣмъ чуждо за мене. Тя никога не може да бжда азъ. Тя е мой неприятель, а при все това, тя е моя триумфъ. Нѣма ли нѣщо странно въ това противоположение?... Коя съмъ азъ да ме въздигатъ, галятъ, хвалятъ въ това врѣме, когато чело-вѣчеството вредъ наоколо ми отчаяно вика за помощъ, за свѣтлина, за животъ? Тѣй, азъ вѣрвамъ, споредъ законитѣ на карма, че азъ нося една сѣдба, която сама съмъ си избрала. Нѣкога, нѣгдѣ, азъ трѣба неразумно да съмъ се стремилъ къмъ сцената, да съмъ жалнѣяла за ржкоплѣскания, за малкитѣ играчки на Madame Calve. И сега, когато съмъ Madame Calve и държа куклата, за която другото азъ нѣкога е плакало, азъ се надѣвамъ да се завърна въ нѣкоя друга епоха, и да намѣря себе си въ нѣкоя планета, гдѣто нѣма пѣнне, нито оперни театри“.¹⁾

Въ страницитѣ на The Progressive Thinker отъ декемврий 13, 1902, се намира напечатано едно писмо до редактора, подписано съ инициалитѣ S. O. и изпратено негдѣ изъ Ново Мексико. Това писмо е слѣдующето;

„Азъ прѣдлагамъ моята лична опитность като единъ свършенъ фактъ — а не за да поддържамъ каквато и да била теория. Въ врѣмето когато се случи това съ мене (прѣди 28 години) азъ не знаяхъ свършено нищо за медиумство и навѣрно не бѣхъ още чувала думата прѣбраждане. Азъ бѣхъ тогава на шеснадесетъ години и бѣше минало една година отъ моето задомяване.

¹⁾ Цитирано въ The Theosophical Review, July, 1902

Току-що бѣхъ почувствувала, че ще стана майка, когато по единъ неясенъ начинъ повуствувахъ почти постоянното присѣствие на нѣкое невидимо лице. Интуитивно нѣкакъ азъ знаяхъ, че моя невидимъ другаръ е жена и доста години по-възрастна отъ мене. Постепенно това присѣствие се чувствуваше по-силно. На третия мѣсецъ слѣдъ първото ѝ появяване азъ можахъ вече да получавамъ дълги послания отъ нея. Тя проявяваше най-голѣми грижи за моето здравие и общо добро, и съ течението на врѣмето взехъ да чувамъ нейния гласъ, и прѣкарвахъ дълги часове въ разговоръ съ нея. Тя ми събщи своето име и народность, съ много подробности изъ личния си животъ. Тя като че ли много желаше, щото азъ да я обикна заради нея самата, както тя се изразяваше. Тя направи продължителни усилия да стане видима за мене, и къмъ края успѣ. Тогава тя стана една такава другарка за мене, като да бѣше облечена въ тѣло. Стигаше само да спусна пердетата и направя стаята полутъмна, и ето тя биваше при мене и видена и чувана.

Двѣ или три седмици прѣди раждането на моето дѣте тя ми събщи, че истинската цѣль на нейното присѣствие при мене било намѣрението ѝ да влезе въ новата форма при раждането, съ цѣль да завърши земното си сществувание, което било не наврѣме прѣкъснато. Изповѣдамъ, че азъ едва разбихъ значението на думитѣ ѝ и бѣхъ силно разтревожена.

Прѣзъ нощъта прѣди раждането на дъщеря ми, видѣхъ моята другарка за послѣденъ пжтъ. Тя доде при мене и рече: „Нашето врѣме дойде; имай куражъ и всичко ще бжде добрѣ съ насъ“.

Моята дъщеря се роди и бѣше по вънкащность единъ съвршенъ миниатуръ на моята приятелка-духъ и съвсѣмъ не по приликата нито на единъ отъ родителитѣ си. Първата заблѣжка на всѣки, който я видѣше бѣше: „Каква е тази работа, тя съвсѣмъ не изглежда да е дѣте. Тя се показва най-малко на двадесетъ годишна възраст“.

Нѣколко години по-послѣ азъ бѣхъ много очудена, когато ми се случи да намѣря въ една стара книга историята на жената, чието име и история моята приятелка-духъ претендираше за нейни собствени прѣзъ земния ѝ животъ, и подробноститѣ на нейния животъ, тѣй както тя ми ги прѣдаваше, бѣха въ съгласие съ тѣзи на писаната история, освѣнъ нѣкои лични

подробности, които едва ли би били известни нѣкому другиму освѣнъ ней. Всичко това, което прѣживѣхъ, азъ го държахъ въ най-дълбока тайна, защото, макаръ още твърдѣ млада, азъ разбирахъ каква присжда свѣтътъ би наложилъ на този, който разказва подобни истории.

Веднѣжъ когато дъщеря ми бѣше на петнадесетъ години случи се, че въ нейно присѣствие бѣше произнесено името на моята приятелка-духъ. Тя се обърна бърже къмъ мене съ единъ погледъ на удивление и каза; „Мамо, не ме ли викаше баща ми съ това име“? (Нейниятъ баща умрѣ, когато тя бѣше на една година). Казахъ: „Не, мила, никога не сме те викали съ това име“. Тя забѣлѣза на това: „Да, но азъ сигурно помня това име, и нѣкой нѣкога ме е наричалъ съ него“.

Въ заключение ще прибавя, че по характеръ моята дъщеря твърдѣ много прилича на историческия характеръ на жената, чийто духъ ми каза че ще се засѣли въ новата форма.

Това сж моитѣ факти. Азъ не прѣдлагамъ никакви обяснения; ако тѣ се случатъ да подкрѣпятъ иѣкоя теория толкова подобрѣ за самата теория. Теоритѣ обикновено се нуждаятъ отъ факти за своето сѣществуване; фактитѣ сж независими и сж способни да стоятъ на своитѣ собствени крака¹⁾.

Прѣраждането е единъ фактъ наблюдаванъ огъ хора съ развити духовни способности (clairvoyants):

а) **Набюдаването** Но доктрината за прѣраждането не е процеса на раждане мо една догма, една откровена истина, която другитѣ. то трѣбва да се приеме на вѣра. Нейнитѣ доказателства не се изчерпватъ съ авторитати и разпространеностъ. Тя е едно учение за нѣщо дѣйствително, за единъ фактъ, който може да бжде наблюдаванъ отъ всѣки, който е способенъ за това. Прѣраждането е единъ дѣйствителенъ природенъ процесъ, който днесъ за днесъ, както и винаги въ миналото, е билъ наблюдаванъ отъ всички, които сж имали и иматъ способността на ясновидство (Clairvoyance). Това твърдѣние странно ще бие въ ушитѣ на непосвѣтенитѣ, незапознатитѣ съ общирната литература по прѣдмета; но съвършено вѣрно е, че въ свѣта ще се намѣрятъ мжже и жени, които

¹⁾ Цитирано въ *Отъ другаата страна на смъртта*, стр. 385 (български прѣводъ).

притежаватъ тази висока способностъ, съ която наблюдаватъ „невидимия“ за насъ обикновенитѣ хора миръ. Както е вѣрно и това, че тази способностъ не е достояние само на една група избраници, а е присъща на всички синове човѣчески, е една отъ странитѣ на неговата високо-мистериозна природа. Тази способностъ, както и други още нѣкои, по твърдѣнието на окултиститѣ, при настоящето развитие на човѣка, се намиратъ въ скрито състояние, т. е., още непроявени; но съ развитието на общечовѣческия напрѣдъкъ, заедно съ моралното и духовно повдигане на хората, ще се откриятъ и тѣзи богатства у човѣка. Знающитѣ твърдятъ, че числото на ясновидцитѣ постоянно расте, и тѣй постоянно се увеличава броятъ на тѣзи, които могатъ да наблюдаватъ „невидимия“ миръ. Съ тази именно способностъ напрѣдналитѣ наши братя човѣци наблюдаватъ процеса на прѣраждането у другитѣ, т. е. наблюдаватъ смъртта, наблюдаватъ и раждането на другитѣ, както и тѣхнитѣ зацгробни странствувания. Слѣдователно, прѣраждането за тѣхъ е едно явление, което тѣ могатъ да изучатъ чрѣзъ дълъгъ редъ наблюдения, тѣй както всѣки ученъ може да наблюдава и знае явленията и фактитѣ на своята наука.

б) Помняне на сво- Степенъта на развитие, достигната отъ тази **итѣ собствени ми-** група хора, когато тѣ започватъ да **на-** **нали риждания.** кциониратъ съ „духовнитѣ си очи“, се проявява още въ една друга способностъ — способността да помнятъ своето минало. Както ние помнимъ миналитѣ дни на нашия животъ, тѣй и тѣ помнятъ нанизата на своитѣ минали раждания на земята. Нѣкои древни писатели сж ни оставили писмени документи, въ които се говори за Патагора, че той е помнилъ своитѣ прѣминали раждания, както самъ той казвалъ на ученицитѣ си.

„Четемъ въ съчиненията посветени на хваление Питагору, ¹⁾ че прѣди да бжде Самоския мѣдрецъ, той е билъ Троянеца Евфорбъ; той умрѣлъ тогава както разказва Хомеръ; ²⁾ послѣ като се повърналъ въ живота станалъ мѣдрецъ Питагора“.

„Емпедоклъ Агриженски послѣдвалъ, казватъ, сжщото (Питагорово) учение. Това се вижда отъ слѣднитѣ стихове:

¹⁾ Вижъ Diogène de Laerte, VIII, 1, 4 и Vies de Pythagore, par Porphyre et Jamblique.

²⁾ Илиада, XVII, 59. Взето отъ Apollonius de Tyane, sa vie etc. par Philostrate, p. 1.

„Сбогомъ! Азъ не съмъ вече за васъ единъ чловѣкъ: но единъ Богъ, който обитава на Олимпъ..

„Азъ бѣхъ нѣкога едно младо момиче, (послѣ) единъ младъ момъкъ“.¹⁾

Сжщо така е помнилъ своето минало и другъ единъ великъ мъжъ на древносттата, *Аполоний Туански*, мждрецъ отъ първото столѣние на нашата ера. Въ поменатата книга върху негова животъ срѣщаме слѣдния разговоръ между него и единъ индийски мждрецъ:

„Аполоний, казалъ Яркасъ, ще ни кажешъ ли кой бѣше ти въ миналото? — Моето минало бѣше безславно, затова азъ си спомнямъ малко отъ него. — Какъ, безславно? Тѣй ли говоришъ ти за положението на капитана на единъ египетски корабъ? Защото азъ виждамъ, че ти такъвъ бѣше (въ миналото). — Ти не се лъжешъ, Яркасъ, азъ бѣхъ капитана“.²⁾

Но и днесъ, въ англо-индийската литература се срѣщатъ случаи на хора, които знаятъ своето минало и които явно пишатъ и говорятъ по това, както и начѣртаватъ пѣтя на себекултура, по който всѣки силенъ и чистъ чловѣкъ може да достигне самъ да се радва на тази способностъ. Поменатата вече Мисисъ Анни Безантъ, е една отъ тѣзи напѣднали души. Това ние научаваме отъ самата нея, отъ отговора ѝ на въпроса зададенъ ней отъ рапортера на *New York World*, *Mr. Wheeler*.

В. — Какво ще кажете по отношения съзнанието на миналото съществуване, или състояние?

О. — Азъ познавамъ много честни и сериозни хора, които помнятъ нѣкои отъ тѣхнитѣ минали раждания, и азъ *амата си спомнямъ части отъ моето минало*.¹⁾

Интересно е да се чуе какво твърдятъ още жититѣ приятели на мисисъ Безантъ за нейното припомняне миналото. За първи пѣтъ тя се е запознала съ Теософиятъ въ 1888 година вече на 41—42 годишна възраст. Свободомисляща материалистка и социалистка до него врѣме, тя нито е имала врѣме ни желание да изучава стария санскритски езикъ, нито се е нѣщо интересувала отъ идеитѣ на санскритска Индия по прѣводитѣ на английски. Става обаче теосожка. Отива едно лѣто

¹⁾ Apollonius de Tyanne, etc., стр. 2.

²⁾ Тамъ же, стр. 113.

³⁾ Annie Besant on Theosophy.

за два мѣсеца при основателката на Теософското Общество, г-жа Е. П. Блаватска въ Фонтенебло, Франция, и когато се връща при познатитѣ си въ Лондонъ, всички биле очудени да констатирайтѣ, че тя знае много добръ, и писмено и говоримо, мъртвия санскритски езикъ, и не само това: тя владѣяла напълно цѣлата индийска литература. Днесъ, когато тя обхожда цѣла Индия, всички учени на Индия я признаватъ за най-великия авторитетъ не само въ езика имъ, но и въ литературата имъ. Разбира се, това не е никакъ странно ако е вѣрно прѣраждането. Прѣди да се роди този животъ въ Англия тя е била великъ подвижникъ-ученъ въ Индия, когато е знаела не само санскритски езикъ и наука но е проучила и усвоила и цѣлата индийска философия.

Другъ единъ англичанинъ, Мистеръ Ч. У. Ледбитеръ, сжщо така се радва на способността на „второто виждане.“ Това се заключава отъ цѣлата му литературно-проповѣдническа дѣйностъ, въ която той непрѣкъснато отъ нѣколко години насамъ говори за обширния „невидимъ“ миръ, както и за разнитѣ вродени, но още скрити способности у челоуѣка, съ които той може да знае повече отколкото знае сега. Както въ всичкитѣ си рѣчи, той и въ своитѣ съчинения той дивенъ мъжъ разправя на всестранно интересующитѣ ни въпроси, тъй че не върху отдѣлни мѣста трѣбва да основаваме нашето мнѣние за неговитѣ способности, както и за *самитѣ* способности, но върху цѣлата му дѣйностъ. Въ настоящата брошура ние не можемъ, разбира се, да дадемъ повече отъ единъ само кратъкъ цитатъ.

„Всѣки, който иска да работи надъ себе си въ това направление (на себекултура), както азъ самъ съмъ работилъ, ще може да знае, *както азъ знамъ*, че многото области на природата сж едни истински факти; той ще може да знае истината на учението за състоянията (на хората) послѣ смъртъ, защото той ще вижда и говори на тъй нарѣченитѣ умрѣли и ще се срѣща съ тѣхъ на тѣхното собствено поле... Той ще може да знае великитѣ факти на прѣражданieto защото ще може да гледа назадъ въ своитѣ минали раждания, разтворени прѣдъ него като страницитѣ на една книга. Той ще може да повѣри самъ за себе си, безъ сѣнка даже на съмнѣние, работата на могщитѣ закони на еволюцията и на Божествената справедливостъ. *Всичкитѣ тѣзи нѣща азъ знаа отъ лични наблю-*

деня, тъй ще може да ги знае и всѣки челоуѣкъ, щомъ като прѣмине трудноститѣ на *Пжтя*. Не казвамъ че този пжтъ е лесенъ; не казвамъ, че това може да се достигне бърже; но казвамъ, че мнозина сж направили това, и че всѣки челоуѣкъ има въ себе си, въ скрито състояние, тѣзи сили и може да успѣе да ги развие ако иска.¹⁾

Тази велика способностъ на виждане въ миналото, както своя животъ тъй и на другитѣ, у мистеръ Ч. У. Ледбитеръ и мисисъ А. Безантъ особено се прояви много въ послѣднитѣ 2—3 години когато тѣ съвмѣстно изучиха и описаха въ индийското списание *Teosophist* миналия животъ на нѣкои познати днесъ теософи начиная съ този на Кришнамурти. Въ продължение на една година, въ обширни статии, тѣ описаха послѣднитѣ тридесетъ прѣбражнания на младия индусъ отъ около 25,000 год. прѣди Хр. до днесъ. Слѣдъ това тѣ описаха прѣраждането на единъ младъ американецъ и сега описватъ тѣзи на единъ будистъ отъ Цейлонъ. Имайки тѣзи личности за централни фигури тѣ описватъ заедно съ тѣхъ животитѣ на една група отъ около 150—200 души, въ която влизатъ и тѣ самитѣ, както и много видни исторически личности. Надѣвамъ се че въ едно близко бждаще животитѣ на първитѣ ще видятъ и българско издание.

Припомнюването на части отъ миналото, разбира се не тъй системно и сигурно, както въ случая съ опитнитѣ окулисти, ще се срѣщне тукъ и тамъ и между обикновенитѣ хора. Такива случаи, разбира се, биватъ случайни и неясни. Особено

¹⁾ Ч. У. Ледбитеръ. *Отъ другата страна на смъртта*, стр. 416.

Подиръ горнитѣ редове той продължава:

„Но може да кажатъ, че, като мисля, че зная тѣзи работи, може да съмъ овладанъ отъ халюцинация. Разбира се, теоретически това може да е тъй; азъ може да съмъ халюциниранъ въ този моментъ, когато мисля че пиша и моитѣ читатели може тоже да се намиратъ подъ обаянието на халюцинацията, когато мислятъ, че иматъ моята книга прѣдъ очитѣ си. Найстича нѣкои философи разсждаватъ, че ние всичкитѣ сме халюцинирани; но ако ние найстича сжществуваме, ако азъ съмъ написалъ и вие четете, тогава вѣрно е и това, че съмъ видѣлъ тѣзя нѣща и ги зная. Видѣлъ съмъ ги не единъ пжтъ: тѣ сж за мене ежедневни факти. За мнозина наши другари тѣзи други области на природата сж тъй извѣстни, както сж улицитѣ на тѣхния градъ, и ние не можемъ да се съмнѣваме въ тѣхъ, както не може да се съмнѣва човѣкъ въ града въ който живѣе“. (Курсивъ мой).

се срѣщатъ у дѣца, и то тогава, когато миналото имъ раждане на земята на е било отдавна, когато въ прѣдишния животъ тѣ сж захвърлили своето тѣло съвсѣмъ млади (8—10 годишни) и почти веднага сж се родили пакъ. Мисисъ Безантъ въ своитѣ конференции въ Парижъ (1900 г.) като говори по този въпросъ, привежда случая съ едно индийско момченце, а такива случаи споредъ нея, сж чести въ Индия, гдѣто нравитѣ сж по-тихи и гдѣто родителитѣ, вѣрующи въ тѣзи нѣща, даватъ внимание на разказитѣ на дѣцата си.

„Едно момченце на седемъ години веднажъ казва на баща си: „Припомнямъ си едно село, гдѣто бѣхъ роденъ, и това село се казва тѣй и тѣй“ — „Но, дѣте мое, забѣлѣзалъ бащата, ти не си роденъ тамъ, а въ нашето село и въ тази кжщца“ — „Азъ искамъ да кажа, че съмъ билъ роденъ тамъ прѣзъ единъ миналъ животъ; тогава азъ умрѣхъ на петъ години, като се удавихъ, когато се кжпѣхъ въ рѣката близо до кжщцата на майка ми“. Бащата на дѣтето като всѣки индиецъ вѣрва въ прѣбраждането; той намислилъ да заведе дѣтето въ поменатото село и да провѣри за себе си, дали паметъта на дѣтето е дѣйствителна, или тѣзи думи сж плодъ на дѣтското въображение. Единъ день, придруженъ отъ своя синъ, той излѣзълъ на разходка съ кола по направление къмъ казаното село, безъ да каже нищо. Когато се приближили, дѣтето извикало: „Ето селото, въ което бѣхъ роденъ!“ Бащата, безъ да отговори нищо, продължилъ да кара по улицитѣ и дѣтето подиръ малко му казва пакъ: „Ето кжщцата, гдѣто живѣе майка ми“. Тѣ слѣзли отъ колата и влѣзли въ кжщцата, гдѣто, наистина, намѣрили една жена. Дѣтето се обърнало къмъ нея: „Не си ли спомняте, да сте имали едно малко момче?“ — „Да, отговорила майката, но моето дѣте умрѣ“. — „То се удави, не ли, въ рѣката до вашата кжщца?“ — Тѣй е, но кой си ти, който ми припомняшъ тѣзи нѣща?“ — „Азъ съмъ вашия синъ, азъ съмъ който се удавихъ въ рѣката“. И дѣтето разказало историята на своето удавяне, какво тя му заржчала, като го изпрачала, какъ то се подплѣзнало и се удавило“.¹⁾

Миналата година въ едно теософско списание единъ баша англичанинъ изъ Австралия праща да се публикува едно негово

¹⁾ M-me A. Besant, Conférences Théosophiques. Paris, 1900.

писмо съ слѣдующето приблизително съдържание:

Когато тѣхната дъщеря била още на година и половина, той съ майката поискали единъ лѣтень празниченъ день да прѣкаратъ на морския брѣгъ, и затова взели сутрешния тренъ отъ своя градъ и отишли въ приморския градъ. Когато дошли съ дѣтето си на рѣка на самия брѣгъ и бащата помѣриль да го сложи на чистия пѣськъ близо до водата, дѣтето започнало тѣй уплашено да се дърпа далечъ отъ водата и тѣй отчаяно да плаче, че родителитѣ, като не могли да разбератъ причината и като не могли да го помирятъ, отказали се отъ толкова желаното удоволствие да прѣкаратъ единъ лѣтень день на морски брѣгъ и си отишли назадъ. Това лѣто сжщото странно явление се повтвило още нѣколко пжти. На слѣдующата година тѣ се опитали пакъ да се разходятъ по брѣга. Когато пристигнали малко по-късно отъ своята компания тѣ намѣрили групата дѣца отъ компанията насѣдали на пѣска тихо изми-ванъ отъ вълнитѣ, и бащата помѣриль да сложи своето двѣ години и половина дѣте, и то заедно съ другитѣ да си играе. Обаче случката се повторила като миналата година. Тогава бащата го взема и започва нѣжно да го разпитва и уговарва защо се бои, защо бѣга отъ водата, защо не сѣдне при другарчетата и си играе съ тѣхъ. Тогава малката му казва прѣкъсвана съ хълцания, че бѣга и се бои защото веднѣжъ като плували съ параходъ, параходътъ се потопилъ и тѣ се удавили. Разбира се, бащата се усмихналъ „на глупостята“ на дѣтето, но той не можалъ да го увѣри, че то никога не се е давило и да не се бои отъ водата. . . Наврѣмето той не познавалъ ни Теософия, ни нѣкакво учение за прѣраждане. Сега той се убѣдилъ въ него много добрѣ, но пѣкъ дъщеря имъ е на тринадесетъ години и вече не помни своето удавяне въ прѣдишно сжществувание. Разбира се, това го прави твърдѣ много да съжелява, тѣй като той можалъ да узнае каква е била тя въ миналото.

Прѣди 6 — 7 години английскитъ ежедневникъ Daily News бѣше обявилъ една анкета, като запитваше своитѣ читатели кой какво има да каже за и противъ прѣраждането. Между многото които се обаждатъ бѣше и една майка която пишеше приблизително слѣдующето.

Прѣди много години родило имъ се дѣте-момиче. Когато става на извѣстна възраст бащата го завежда въ едно про-

чудо срѣдно училище нѣгдѣ изъ срѣдня Англия. Като свършва тамъ той го взема и завежда въ Германия, Дрезденъ, въ единъ нѣмски пансионъ за дѣвици. Като свършва и тамъ, връща се въ родната си страна вече мома и единъ день, като въздила на конь, падва и се убива. Не много врѣме слѣдъ тази нещастна загуба ражда имъ се второ момиче. Пакъ като става на длъжната възраст бащата го завежда въ сщщото срѣднеанглийско училище, и майката, която стояла въ кѣщи, почнала да получава писма отъ своето малко момиче, въ които то прѣдава на майка си, съ своя дѣтски езикъ, своитѣ удивления отъ това, че всичко въ училището ѝ е много добрѣ познато, само че всичко позастаряло. Слѣдъ като свършва това училище бащата го отвежда по сщщия пѣтъ въ сщщия пансионъ въ Дрезденъ, и младото дѣвойче отъ врѣдъ праща писма на майка си изпълнени съ удивления: всичко и е познато! Кога ги е тя видѣла? Пристигнали въ пансиона, тя обхожда и здание и паркъ, и познава всичко и всички и послѣдната плоча на която е играла нѣкога, и всички слуги освѣнъ нѣкои млади нови. . .

И госпожата прибавя въ края на своето писмо, че тя дѣйствително е чувала за прѣбраждане, но не го е изучавада, нито мисли че е наклонна да повѣрва, обаче по никой начинъ не може да си обясни и странната случка съ дъщеря си.

Едно доста почтено лице ми разказа, че и у насъ, въ България имало такъвъ единъ случай. За мое съжаление азъ не мога да имамъ голѣмото удоволствие да потвърдя разказа съ силни доказателства, а ще го оставя само върху почтеността на разказвача. Случаятъ билъ този съ едно осемгодишно момиченце, дъщеря на единъ нашъ телеграфистъ въ гр. Ломъ. Веднажъ то казва на родителитѣ си, че си припомня да сж живели въ такава и такава кѣща съ такива стаи и мебели, до тѣзи и тѣзи съсъди, и че то ходѣло на училище, гдѣто имало за другарки тѣзи и тѣзи момиченца, а за учителка — еди коя си госпожица. Родителитѣ изненадано слушали описанието на квартирата, която тѣ заемали прѣди 8—9 години въ гр. Руссе, гдѣто бащата билъ на служба, както и за училището, другаркитѣ и учителката на тѣхното тогава 7—8 годишно момиченце което скоропостижно умрѣло. Слѣдъ смъртта на любимото си дѣте, родителитѣ отъ тѣга помолили началството да ги отдаде отъ този градъ. Прѣмѣстватъ ги въ гр. Ломъ, гдѣто наскоро имъ се намѣрило настоящето момиченце. . .

Макаръ да не мога да провѣря случая, все пакъ не се боя да го помѣстя тукъ, защото ми се вижда за пълно правдоподобенъ. Разказвачътъ който казва 'да е челя случая въ нѣкой български вѣстникъ, е спиритистъ и вѣрва въ прѣраждането; това му е послужило само за да обърне вниманието на случая и го запомни. Случая е правдоподобенъ, защото, споредъ учението за прѣраждането дѣцата, понеже нѣматъ никакъвъ духовенъ животъ, никакъ не се бавятъ въ задфизическия миръ, а се въплочаватъ изново наскоро слѣдъ напушането първото тѣло, и това прѣвъплочение може да стане пакъ въ сжщата фамилия, или пъкъ въ друга нѣкоя. Припомнянето миналото въ тѣзи случаи не е друдно, защото миналото не е отдавнашно, а още прѣсно въ паметта.

в. Забѣлѣжка: Но ще се попита, защо не всички хора си **Но защо ое всички** спомнятъ своитѣ минали раждания на зем си спомнятъ миналото? **ми-налото?** мятя? Отговорътъ на този въпросъ не е труденъ за запознатия съ природата на челоувѣческото сжщество споредъ Древната Мждростъ. Мисисъ Безантъ въ поманатото горѣ интервю тѣй отговаря на сжщия този въпросъ, зададенъ ней отъ рапортера: „Ако азъ съмъ живѣлъ по-прѣди на земята, по коя причина не мога да си спомня моята минала опитностъ?“

О. — Вишиятъ мозъкъ не е живѣлъ по-напрѣдъ на земята, а вашата (сегашна) обикновена паметъ побира само тѣзи впечатления, които сж направени върху мозъка. Даже отъ тѣзи впечатления вие не помните по-голѣмата частъ, макаръ много да биха се явили изново въ съзнанието ви, ако вашиятъ мозъкъ бжде приведенъ въ ненормално състояние. Вашата душа е която знае своето собствено минало, а въ това минало вашето физическо тѣло нѣма никакво участие; ако вие направите вашия настоящи мозъкъ по-чувствителенъ за впечатленията идящи отъ душата — сжщо както можете да напривите вашитѣ очи по-чувствителни за деликатнитѣ тонове на бонтѣ — вие сжщо, както сж сторили и други, ще можете да събудите изново паметта за вишето минало.

За да си припомнимъ едно отдавна прѣминало явление отъ нашата опитностъ, ние трѣбва да посветимъ извѣстно врѣме и усилие за това. Толкова по-голѣмо усилие и врѣме сж необходими, за да си спомни челоувѣкъ това което се е случило прѣди много повече години. Нищо не е изгубено; па-

метъта запечатва въ своята вѣчна природа всичко що ѝ се изпрѣче па пжтя. Но чловѣкътъ не може да види поотдавнашнитѣ отпечатѣци въ паметъта си, защото картинитѣ на настоящия животъ наоколо му сж по-ярки и затѣмняватъ миналитѣ. За да прѣдстави това по-картинно, авторътъ на една малка книжка привежда едно много интересно сравнение. Ако имаме, казва той, една картина хвърляна на стѣна посрѣдствомъ магически фенеръ, и отворимъ изведнѣжъ електричеството да освѣтли залата, картината тозъ часъ ще стане невидима. Силната свѣтлина на електричеството освѣтлява всички околни прѣдмети еднакво, и нашата картина се заличава. Не че картината не е вече на стѣната, но трѣбва да се потѣмнятъ другитѣ части на залата, за да може да стане тя видима. Тѣй сжщо трѣбва да се затворятъ прозорцитѣ на душата, прѣзъ който влиза свѣтлината на настоящия животъ, за да остане освѣтена върху стѣната на паметъта само картината на миналото, която искаме да видимъ.

И наистина, въ литературата по въпроса какъ може чловѣкъ да постѣпи, за да достигне да възобнови старата си паметъ, като единчко срѣдство се указва на пълното забравяне околната дѣйствителность, за да може събраното съсрѣдоточено внимание да намѣри въ дълбокитѣ гѣнки на душата сценитѣ на миналото. Разбира се, това себевдълбочаване, такова концентриране до забравяне всичко сжществуещо, не е работа освѣнъ за едно много ограничено малцинство. Обаче, съ течението на врѣмето, съ напрѣдването на общото развѣтие, все повече и повече лица ще достигнатъ, чрезъ упражнение, тази сила на концентриране, и свидѣлствата по интересующия ни въпросъ ще се увеличаватъ.

г) **Заблѣжка втора** Другъ единъ въпросъ може да бжде за-
Тогава какъ ще се даденъ... Но нека цитираме и въпроса и
обясни увеличаването на народо. отговора отъ цитираното вече нѣколко
населението? пжти интервю.

В. — Но, ако прѣзраждането е фактъ, тогава какъ ще обясните увеличаването на населението? Азъ мисля, че само съ създаването на нови души може да се обясни тази фактъ.

О. — Сигурни ли сте, вие, че *цѣлото* население на земята се увеличава? Какво вие знаете, напримѣръ, за населението на Китай? Населението може да се увеличава въ една

страна и да се намалява въ друга; и ние нѣмаме статистика, на която да основемъ нашитѣ съждения. Нека обаче прѣдположимъ, че то се увеличава; мириади сж душитѣ, които се намиратъ вѣнъ отъ въплощение прѣзъ всѣко едно врѣме, и едно слабо скѣсяване задгробния периодъ, периода между двѣ въплощения на земята, би удвоило и утроило населението на земята. Ако имаме единъ малъкъ салонъ въ единъ голѣмъ градъ, и той е полупълненъ съ хора, то едва ли би станало нужда да се създаватъ нови хора въ града, за да се изпълни салона; за тази цѣль би било достатъчно да се накаратъ да влѣзатъ въ него нѣкои отъ останалитѣ жители на града. Тѣй стон работата и съ нашата земя и съ обитателитѣ на земната адмосфера въ пространството.

Прочее, за тѣй нарѣченитѣ ясновидци, прѣраждането е единъ добръ изслѣдванъ чрѣзъ наблюдения фактъ. Помѣнатитѣ вече двама писатели-ясновидци, Мисисъ Безантъ и Мистеръ Ледбитеръ въ нѣколко свои съчинения излагатъ този фактъ колкото могатъ ясно и ние, които още сме слѣпи, като го изучаваме можемъ да го приемемъ най-малко като една логическа хипотеза за живота, до тогазъ до когато, ако е наистина възможно, ще можемъ сами да видимъ и да се убѣдимъ. И както казахъ вече, за тѣзи, които сж изучили всичкитѣ страни на въпроса, тази теория за живота се явява най-логичната и най-пълната отъ всички до сега извѣстни намъ. Въ съчиненията на казанитѣ двѣ личности читателтъ ще намѣри всички подробни описания на този процесъ на нашето прѣраждане; въ настоящата брошура азъ се старахъ само да докажа разпространеността на докрината, а така сжщо нейната логичность и висока важность за щастието на днешния челоуѣкъ. Въ слѣдующата глава ще дамъ едно кратко общо очертание, до толкова общо, колкото може да бжде интересно за общата читающа публика като ще прѣпоржчамъ на заинтересувания да се отнесе до съотвѣтствующата литература, ако иска по-скоро да се запознай съ прѣдмета.

VI.

Очъртание на Пръраждането.

а) **Человѣкътъ** Споредъ учението на Древната Мждростъ, **сравненъ съ** която лежи въ основата на всички религии, **искра.** **человѣкътъ** въ своята чиста природа е една недостижима за насъ за сега безсмъртна сждностъ, която е откъслекъ или по-право, частъ отъ Всемирната Божия сждностъ; тя крие въ себе си, като ней присжди, всичкитѣ божествени възможности на Цѣлото, но въ процесъ на развитие. По отношение Божеството — Диханието и Разума на Всичко — **человѣкътъ** може да бжде сравненъ съ искрата по отношение огъня, отъ който е отскочила. Както искрата носи въ себе си всичкитѣ сили и възможности на родителя си—огъня, които тя може да прояви винаги щомъ се прѣдставятъ благоприятни условия, тъй и **человѣкътъ** носи заровени въ своята мистериозна сждностъ всичкитѣ божествени възможности на своя Родителъ, които могатъ да се проявятъ въ съответствующитѣ благоприятни условия. Малката и ничтожна искра, стига само да попадне въ слама, напр., ето я избухнала въ цѣль огънь — по нищо не различенъ отъ родителя. Сждо тъй **человѣкътъ** посрѣдъ благоприятнитѣ условия на живота ще развърне всичкитѣ си скрити сили и единъ день ще прилича по всичко на своя Източникъ.

Това именно съставлява единичката задача и цѣль и смисълъ на **человѣшкия** животъ. Пространството съ всичкитѣ много-сложни условия на живота прѣдставлява необходимата почва, въ която милиардитѣ искри на Божеството да проявятъ всички свои скрити сили, да ги извадятъ отъ латентно (скрито) състояние въ състояние активно.

Обширни сж възможноститѣ заровени въ бездънната природа на **человѣка**, величествено е бждащето което **человѣкътъ** днесъ има само въ *идейно* състояние, и което единъ день ще бжде реализирано въ дѣйствителния животъ; и затова, сложенъ и труденъ е процеса на проявяването на всички тѣзи скрити духовни, умствени и морални качества у **человѣка**, и затова дълъгъ трѣбва да бжде пжтя на тази работа.

За да извърши гигантскана си задача **человѣкътъ** слиза безчетно количество пжти на земята, чрѣзъ упражнение изважда навънъ една по една всичкитѣ си вродени сили, докато единъ

день стане и на дѣло божественъ, както въ началото е билъ само въ възможность божественъ.

б) **Развитието** е Освѣнъ много дълъгъ, процесътъ на развитие много сложно. въртането на всички вродени сили на чевѣка е и много сложенъ. Отъ многото страни на мистериозната сжщностъ на чевѣка, които ще се проявятъ прѣзъ дългия периодъ на живота, днесъ въ обикновения чевѣкъ се намиратъ въ процеса на развитие слѣднитѣ четири: духовна, умствена, морална и физическа. Развитието на тѣзи четири страни става малко или много паралелно, за което природата прѣдставлява необходимитѣ съотвѣтствени условия. Физическиятъ миръ е само едната отъ четиритѣ области, въ които едноврѣменно отива чевѣшкото развитие. Древнята мъдрость учи, че както е сложно чевѣчкото сжщество тѣй сжщо е сложна и природата; на всѣка една отъ странитѣ на чевѣка съотвѣтствува една страна на природата, която е едно поле за развитие на съотвѣщащата страна за чевѣка. Чевѣкътъ латентно, тѣй да се каже, живѣе въ всичкитѣ полета на сжществуване, но малко-много съзнателно той живѣе само въ най-долнитѣ четири.

Въ колелото на нашето сжществуване физическиятъ животъ е само едина отъ четиритѣ наплати. Когато края на физическия животъ настане и чевѣкътъ напустне жилището си отъ плътъ, въ което и чрѣзъ което той е живѣлъ на земята, т. е. своето физическо тѣло, тогава той прѣминава въ втората (считана отъ долу) областъ, която въ християнската терминология, по една важна причина, се нарича *Чистилице*. Като прѣстои извѣстно врѣме изъ разнитѣ подраздѣления („митарства“) на тази областъ, чевѣкътъ напуца и „тѣлото“ въ и чрѣзъ което е живѣлъ въ Чистилицето, и прѣминава въ третата по-горня, или по-вжтрѣшна областъ, по християнски наричана *Рай*.

Раятъ е областъта, гдѣто срѣдниятъ днесъ чевѣкъ прѣкарва най-дълго врѣме въ колелото на живота. Причинитѣ на това, както и всичко що се отнася до този многосложенъ процесъ е отъ голѣмъ жизненъ интересъ за насъ. Но цѣльта на настоящата брошура не е да влиза въ подробноститѣ, нито да отговаря на въпроситѣ *защо* и *какъ*. Съ течение на врѣмето съотвѣтствующитѣ книги ще бждатъ прѣведени и написани, и заинтересуванитѣ ще могатъ да научатъ всичко що ни казватъ зна-

ющитѣ, но за сега ще се ограничимъ само съ едно очертание на този процесъ . . .

Слѣдъ като напустне третата областъ, Рая, и прѣкара известно врѣме въ четвъртата и най-горнята за насъ областъ (за която Християнството нѣма название) челоуѣкътъ се повръща назадъ къмъ вѣплотяване. Минавайки прѣзъ Рая и Чистилището той си събира и се облича въ такава материя отъ тѣзи двѣ полета, каквато съотвѣтствува на развитието, което той е достигналъ. Отъ тази „материя“ той ще си организира прѣзъ първата половина на своя земенъ животъ това което ние казваме *ума и душата*¹⁾. Като наближи до физическия миръ, нему вече е приготвено физическо тѣло отъ нѣкоя жена, въ което той влиза и е „роденъ“²⁾.

Това е колелото на живота за обикновения челоуѣкъ. Казвамъ за обикновения челоуѣкъ, защото когато, челоуѣкътъ подиръ дълъгъ редъ прѣраждания доде да събуди напълно своитѣ нисши четири страни заради които живѣе въ тѣзи области, то той вече достига до едно състояние, когато неговото съзнание работи едноврѣменно и въ четиритѣ области, тъй че за него нѣма вече нужда да обрежда една по една областитѣ, а е „вѣченъ“ и „безсмъртенъ“. Такъвъ челоуѣкъ вече е „Господаръ на живота и смъртъта“. За такъвъ единъ „колелото на живота е прѣстанало да се върти“. Това е състоянието, което лежи въ бъдещето за всички хора, което единъ день всички трѣбва и ще стигнатъ, когато вече ще бждатъ „спасени“ отъ трудния животъ на раждане и умирање. Това е „побѣдата“, която духътъ трѣбва да достигне най-послѣ надъ „живота“, и тогава да се ползува отъ благата, които сж готови тамъ за побѣдителя.

¹⁾ Подъ *душа* тукъ се подразбира *мирътъ на психическитѣ движения* въ челоуѣка, астралното тѣло.

²⁾ По отношение взаимното положение на тѣзи области мистеръ Г. У Ледбитеръ пише: „Трѣбва винаги да се помни, че всичкитѣ тѣни области по ние съзнаваме само физическия миръ, и не даже цѣлия. Въ сжщностъ тѣ всички заематъ тѣкмо едно и сжщото пространство, и сж еднакво около насъ винаги. Въ настояще врѣме нашето съзнание е центрирано въ, и работи чрѣзъ, нашия физически мозъкъ, и тъй ние съзнаваме само физическия миръ, и не даже цѣлия. Но стига само да се научимъ да центрираме съзнанието си и въ другитѣ области, наведѣжъ физическия миръ се изгубва отъ нашето виждане, и ние виждаме тази областъ, дѣто сме прѣхвърлили нашето съзнание“. *Едно очертание на Теософията*, 42—43.

в) Смисльта на Человѣкъ, като безсмъртенъ монадъ, живота е поуката. чиято сжщностъ, казахме, за сега е недостъпна намъ, се проявява, или дѣйствува, въ всичкитѣ области на живота като *съзнание*. Древната философия го опрѣдѣляше просто като *знание*. По своята чиста природа, тази природа каквато той си остава въ вѣчността, вѣнъ отъ условия на врѣме и пространство, человѣкъ е *знание*, възможностъ и жажда за знание, и придобиването на това е неговата цѣль, негова животъ, неговото най-висшо задоволство и блаженство.

По пѣтя на постоянното обръщане на „колелото на живота“ человѣкъ върши само една работа. Въ края на земния животъ, когато напустне тѣлото и полето, въ което е дѣйствувалъ чрѣзъ него, человѣкъ изгубва всичко друго, всѣ какви форми, всѣ какви притежания и остава само съ едното знание, което е придобилъ отъ цѣлия животъ. Прѣзъ врѣме на очистителния процесъ въ „Чистилицето“, когато той постоянно се отдрѣпва въ себе си, той прѣцѣнява всичката си земна опитностъ, всичко видено, и есенцията отъ тази „наука“ той трупя въ своята вѣчна природа. Въ най-горната областъ, за която ние говорихме, человѣкъ остава само съ тази безсмъртна есенция, която е послѣдна извадка получена въ душевната алхимическа лаборатория, и тази заедно съ есенцията придобита прѣзъ прѣдшествующитѣ земни периоди се явяватъ въ новородения человѣкъ като *характеръ*, вродени наклоности, талантъ, гений.

Въ всѣко ново раждане на земята человѣкъ се явява все по-силенъ духъ, съ по-разнообразни и по-богати способности. Животътъ, който той сега живѣе, благодарение на това, е по-интенсивенъ, опитността по-обширна и уроцитѣ повече и по-съдържателни. Тѣй человѣкъ отъ животъ въ животъ се явява все повече и повече близо до положения край — *всезнанието*. Слѣдователно, можемъ да кажемъ, едничката смисль на живота е *поуката*, защото това е което едничко остава человѣку отъ живота.

г) Раждането Гледано тѣй на живота става вече ясна и Смъртта. природата на двѣтѣ онѣзи явления въ челоуѣческия животъ, които сж тѣй мистериозни за съврѣмения человѣкъ, — раждането и смъртта. Сега тѣ не прѣдставляватъ нищо повече отъ два кратки епизода въ странствованията на человѣка. Това сж моментитѣ на „влизане“ и „излизане“ въ

и изъ залата на земния животъ, толкова важни за самия земенъ животъ, колкото и влизането въ една работна зала за самата работа въ нея. Неизвѣстността, която ги обвива за насъ, е правила тѣзи два момента като отъ много голѣмо значение. Обаче, не тѣй е споредъ древната мисль. Повече и несравнено повече важенъ е самия животъ, отколкото тѣ самитѣ, отъ които първиятъ се състои въ обличане, нарамване физическото тѣло, което е едничкото условие за прибавяне на „земята“, и втория е събличане, захвърляне на тази дреха слѣдъ навършване работата на „земята“. Излизайки зимно врѣме изъ кѣщи, за да можемъ да свършимъ зададената работа заради която излизаме, необходимо е да облечемъ зимно палто; но свършимъ ли работата и завърнемъ ли се въ залата кѣща, палтото вече не ни трѣбва и ние го захвърляме. Такова е само назначението на физическото тѣло.

Самиятъ животъ обаче взема съвсѣмъ другъ изгледъ за насъ. Той е една школа, въ която ние трѣбва да изучимъ възможно повече уроци отъ безкрайно многото уроци каквито има той; и нашиятъ животъ е оправданъ, ние не напраздно сме го живѣли, само тогава, когато сме го гледали и използвали като една школа. Всичко друго, като удоволствия за самитѣ удоволствия, събирание богатства за самитѣ богатства, амбиция, слава и др. нѣматъ никаква цѣнностъ, понеже не могатъ прѣмина прѣзъ очистителния огънь на Чистилището и не могатъ да влѣзатъ въ вѣчната природа на челоуѣка.

д) Дължината на Врѣмето на едно обръщане на „колелото колелото на на живота“, т. е., отъ едно раждане до живота». слѣдующето, бива различно за отдѣлнитѣ хора. То зависи главно отъ периода прѣкаранъ въ Рая, подълъгъ за интелигентния и добъръ челоуѣкъ и, обратно, покѣсъ за неразвития и злия. За срѣдно-образования днесъ европеецъ, казватъ теософитѣ, този кръгъ се продължавалъ около хиляда години, отъ които около едно столѣтие той прѣкарва на земята и Чистилището, а останалитѣ години въ Рая. Въ случая съ дивака, който нѣма никакъвъ духовенъ животъ, и който употребява всичкитѣ свои малки сили само за да удовлетворява своята животинска природа, животътъ въ Рая може да бжде скѣсенъ само до нѣколко кѣси години; когато въ случая съ единъ Платонъ, този периодъ на интензивенъ умственъ и духовенъ животъ въ Рая, а така сѣщо животъ на

неописуемо неземно блаженство, може да продължи и до дванадесет хиляди години. Ранната смърт, която завежда човъка „задъ гроба“ съ малка умствена и духовна опитност, разбира се ще съкрати периода между смъртта и раждането. За дъцата по-долу отъ 7 години този периодъ даже никакъ не продължава и тѣ съ самото си освобождение сж готови за ново раждане.

е) **Законътъ на при-Карма.** Когато въ една образцова школа единъ чиностъ, или Карма. неинъ ученикъ намѣри себе си въ началото на учебната година въ даденъ класъ, единъ по-горѣ отъ миналогодишния, или сжщия, това ученикътъ дължи само на себе си. Безпристрастниятъ учителски съвѣтъ, като е оцѣнилъ правилно силитѣ на ученика, и като му е желалъ всичкото добро, опрѣдѣлилъ е, щото той тази година да слѣдва въ дадения класъ, за да може успѣшно да продължава своето обучение. Съвѣтътъ е идеаленъ; той не може нито да погрѣши въ оцѣнката си, нито да желае друго нѣщо, освѣнъ доброто на своя възпитаникъ; слѣдователно, за своето мѣсто прѣзъ настоящата година ученикътъ трѣбва да хвали или да кори само себе си.

Сжщото е и съ чловѣкътъ въ дългата редица класове (Раждания на земята). Благодарение на съвършенитѣ закони що управляватъ „школата“ на живота, за условията, въ които се явява при раждането си, както и за духовнитѣ сили, които намира въ себе си, чловѣкътъ не може никому другиму да благодари освѣнъ на себе си. Добри или зли прѣдразположения, характеръ добъръ или лошъ, условия частни, сѣмейни и обществени, посрѣдъ които чловѣкътъ намира себе си при появяването си въ живота, това не сж награда или проклятие, а сж тъкмо резултати, които сж послѣдвали отъ неговото минало. Въ миналото той е работилъ надъ себе си, култивиралъ е извѣстни способности, изкоренявалъ е недостойни навици и развивалъ добродѣтели — и ето сега той е единъ почтенъ, благороденъ мжжъ съ дадени особни способности, почитанъ отъ хората и самъ вжтрѣшно щастливъ. И наопаки, нѣкога въ миналото той се отдавалъ на извѣстна страсть, не се е ограничавалъ въ извѣстни жаднения, не е работилъ никакъ надъ себе си, а прѣкарвалъ леко своитѣ часове — и ето днесъ той се явява съ съответствени наклоности и страсти, съ дадени непобѣдими слабости, отъ които той се срамува, които тежатъ

върху съзнанието му, съ които той напразно се бори въ себе си, а не може да побѣди, но творецътъ имъ е той самия и нѣма кому да се сърди.¹⁾

Сжщо така, неговото тогавашно поведение къмъ окръжающитѣ го хора, къмъ тѣзи които тогава сж били негови родители, братя, съсѣди, началници, равни и подчинени, поведение лошо или добро, му е приготвило приятели или неприятели, съ които се вижда днесъ заобиколенъ, и чието поведение (лошо или добро) къмъ него не може да си обясни. Великиятъ законъ на причинность (Карма), който управлява Вселената, като всѣки единъ законъ въ природата, дава само математичното слѣдствие на поставената причина. Человѣкътъ по никой начинъ не може на избѣгне властта му. Всѣка една негова мисль, дума и дѣло, добри или лоши, на съотвѣтствующето врѣме даватъ своитѣ послѣдствия. И отъ человѣка зависи негова бждащъ животъ да бжде миренъ, щистливъ и просвѣтителенъ, или обратното. Человѣкътъ самъ е творецътъ на своята собствена сжда.

ж) Законътъ мило-Често пжти повърхностния мислителъ пристивъ и учителенъ. писва на този великъ законъ на справедливостъ качества жестокоствъ, защото той нищо не забравялъ отъ миналото на человѣка и нищо не прощавалъ отъ неговитѣ грѣшки, така щото билъ злопамятенъ и отмѣстителенъ. Но истината не е тамъ. Сравнението живота съ школа е дѣйствиелно много подходяще. Человѣкътъ е сторилъ дадена грѣшка само защото не е знаялъ нѣкоя страна на живота, която въ сжщность грѣбва да се знае.

Мждриятъ законъ на причинность докарва на врѣме послѣдствието на грѣшката съ едничкото благо намѣрение — да покаже на человѣка природата на неговата грѣшка, за да научи той отъ това урока който не е знаялъ. Человѣкъ нѣма да разбере сега поуката, той нѣма да извлече необходимия урокъ, но животътъ пакъ и пакъ ще го поставя въ условия които водятъ къмъ цѣльта, докато урока най-послѣ бжде наученъ. Ако въ миналий си животъ ние сме били заможни, но немилостиви къмъ нуждающитѣ се наши братя, сега той ни поставя въ единъ животъ на нужда, щото ние да изпитаме на себе си нуждата и да се научимъ да състрадаваме на другитѣ. Ако

¹⁾ Нека читателя сж припомне оплакванията на Mme Calvé.

сме биле красиви и сме се подсмивали на хора лишени отъ красота, биле сме провилно сложени и сме се подигравали съ изкривени, сакати, *учителниятъ* законъ ни изпраща днесъ гротата и нѣкой недостатъкъ, за да се стѣсняваме отъ тѣхъ и научимъ урока на състраданието. Въ миналото сме биле жестоки къмъ нашити дѣца, днесъ ние попадаме на жестоки родители, за да научимъ урока на истинското отношение на родителя къмъ дѣцата. Въ миналото сме прѣнебрѣгвали нашия дългъ къмъ лице, на което сме длъжели роднинска грижа, днесъ това лице се явява като едничко наше дѣте на което ние изсипваме всичкитѣ си грижи, но това дѣте изведнажъ ни се грабва отъ смъртта тъкмо въ разцвѣта на младостта му, за да обрнемъ погледа си и къмъ другитѣ хора около насъ и се позагрижимъ и за тѣхъ — урокъ, който ние не сме знаели въ миналото. Тѣй всичко въ живота води само къмъ поука, значе къмъ нашето постоянно напредване къмъ цѣлта.

з) „Свободата на Условиата, при които се явява челоуѣкъ Волята“. въ живота, сж най-точно опрѣдѣлени; тѣ сж граници вѣнъ отъ които той не може да излѣзе. Животътъ, единъ видъ е напълно опрѣдѣленъ отъ миналата дѣйность и човѣкъ се вижда примуденъ да живѣе тѣй както е „прѣдопрѣдѣлено“, а не иначе. Слѣдователно, чочѣкъ по отношение условията на сегашния животъ е въ неволя, лишенъ отъ свободенъ изборъ, отъ свободна воля. Той може да избира, да проявява свободна воля само въ поставенитѣ вече грацици, но не и повече. Какъ той ще използва сегашнитѣ условия на живота, какъ той ще се ползува отъ своята свободна воля — това ще обуслови бждащитѣ условия на живота, бждащата неволя на човѣка. Тѣй че свободната воля въ единъ животъ изковава веригитѣ, които ще сплватъ човѣка въ идущия му животъ. Днесъ човѣкъ е робъ на своята минала свободна воля, и днесъ той е господаръ на своята бждаща сждба.

Тѣй Древната Мждрость разрѣшава многотрудния въпросъ за свободата на волята. ¹⁾

¹⁾ Християнското Богословие трѣбва да бжде още повече радостно отъ възобновяването на ученето за прѣбраждането, защото то дава такава пълна възможность да се докаже още една отъ основнитѣ доими на Християнството, па и на всѣка религия — *Свободата на Волята*. Това е още повече пълно съ значение по тази причина, че догмитѣ за *ерѣховность*, за *наказание*, както и за *искупление* лежатъ изцѣло върху тази за *Свободата на Волята*. Не е

ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

Всичкиятъ този хаосъ, всичката несправедливостъ и неправда, които ние констатирахме въ началото на настоящата брошура, че царствуватъ въ човѣческото царство (споредъ виждането на съврѣмненния наблюдателъ), сега подиръ очъртанieto на древното учение за прѣраждането получаватъ своето пълно обяснение, изгубватъ своя застрашителенъ видъ и се обръщатъ въ едни прости съставни части на едно величествено хармонично цѣло. Истината за прѣраждането, като обяснява всичкото наблюдаемо разнообразие въ вжтрѣшния и вънкашния миpове на хората, прѣди всичко хвърля свѣтлина върху най-животреперуция въпросъ, загадката за живота, а заедно съ това докарва и пълно успокоенае. Тя потвърждава всичко настояще, оправдава всичко що се срѣща въ живота, дава удовлетворителна смисълъ на всѣки фактъ и явление въ човѣческия животъ, и човѣкъ става щастливъ, за дѣто намира възможность да се примири съ живота. Защото животътъ не е неправиленъ.

Животътъ, слѣдствие свързането настоящето съ миналото, се явява сега прѣдъ отворенитѣ очи на наблюдателя подъ новъ изгледъ; той сега се прѣдставлява величествено-грандиозенъ, заслужвающъ не само да се живѣе, но и всѣцѣло люби. Началото му е, наистина възвишено, но краятъ неизказано много

ли волятъ свободна, — а тя е несвободна при прѣдположенieto, че човѣкъ се ражда сега за първи пжтъ, — то човѣкъ не може да има *срѣховиостъ*, макаръ да върши прѣстжпления, а слѣдователно и *наказанието*, на което църквата тѣй много наблѣга става безмислено и жестоко. Съврѣменната материалистическа мисълъ е много по-права като оправдава прѣстжпността на хората и всичко отдава на условията, по-права, разбира се, излизайки отъ съврѣменното гледище, че човѣкъ се ражда само веднажъ и умира само веднажъ.

повече шеметенъ. Не както до сега, той заслужва всичката сериозност, всичката прѣданостъ, напрѣгането на всичкитѣ духовни сили на челоуѣка. Челоуѣкъ при новото гледище чувствува, че животътъ е най-сладкия, най-дивния, дори най-опияняющия ума даръ нему, който той не само нѣма сили да откаже, но даже чувствува отсъствие на сили да бжде както се слѣдва благодаренъ. Животътъ сега може да занимай и физическата, и психическата, и умствената страни на неговата природа, и тази пълнота на живота е ненаситно сладка.

Но освѣнъ гдѣто докарва успокоение и сериозностъ въ настоящето, истината на прѣраждането е не по-малко богата съ значение за челоуѣка като му начѣртава пътя на бждащото. Тя показва всичката несъстоятелностъ на онова печално фаталистическо заключение на съврѣмената материалистична мисль споредъ което било „научно“ челоуѣкъ да живѣе, „естествено“, „по искането на природата“, което е тъй пълно съ ужасающи послѣдствия. Напротивъ, тя изтъква всичкото велико значение на *себекултурата*, на повдигането къмъ висотата на идеала. Не „естествено“, по прищевкитѣ на растителнитѣ и животински останки въ своята природа трѣбва да живѣе челоуѣкъ, а „искуствено“, по искането на идеалния образецъ за съвршенія челоуѣкъ начѣртанъ за него отъ великитѣ Учители — Основателитѣ на религиитѣ.

Моралното учение на религиитѣ е изгубило всѣкава смисль днесъ, и ако не е умрѣло още за мнозина, то се намира въ прѣдсмъртна агония, защото не е основано върху никакви научни твърдения; но истината на прѣраждането — едничката пълна теория за безсмъртието на челоуѣка — изтъква изведеная всичката сериозностъ и величие на морала и разумниятъ ученикъ на тази истина не може вече да прѣнебрегва своитѣ длѣжности къмъ ближния си — къмъ своя съвѣченъ сплтникъ по дългия пътъ на живота и своя единосщченъ братъ.

Двойниятъ идеаль Идеалниятъ челоуѣкъ и Идеалното общество за него вече не сж двѣ пусти фрази за кичене, или два неосжществими идеала, а двѣ неотмѣнни задачи въ живота. Той лично е челоуѣка, когото той има въ своитѣ силни рѣцѣ, и когото той води къмъ състоянието на „Мужа Совершена“; обществото, въ което той живѣе, е което той бавно но сигурно облагородява и възвишава съ своята лична себекултура и съ спазването належачето поведение къмъ другитѣ. Защото за него това е вече едно пълно убѣждение, че както на небето,

въ идеиния миръ, хората сж свършени по произхождение и по възможностъ,—както ато индивиди тъй и като всемирно братство,—„тъй и на земята“, въ реалния миръ, хората трѣбва да станатъ свършен—ии като отдѣлни лица и като едно идеално общечеловѣческо братство. Той знае, че това е законътъ който трѣбва да се изпълни колкото и милиони години да сж по-трѣбни за това.

* * *

P. S. Не е до тамъ основано опасението на нѣкои модерни прѣдани на религията людие, макаръ отчасти да сж прави, че учението за прѣраждането, даже ако послѣдното да бѣше единъ дѣйствителенъ фактъ, водѣло подирѣ си лоши послѣдствия. Споредъ тѣхъ, то щѣло да бжде съблазнително за много грѣшници, като шѣло да ги накара да кажатъ: „Ехъ, сега нѣма да се ограничавамъ въ страститѣ си; въ бждащитѣ си раждания ще имамъ доста време за да работя надъ себе си“. Това нѣма да кажатъ тѣзи, които добръ сж разбрали истината на прѣраждането, или поне благоразумната частъ отъ тѣхъ, защото грандиозната картина, която се открива сега прѣдъ челоуѣка, божественото му произхождение, великиятъ идеалъ, който го чака, милостъта и снисходителностъта на закона, съревнуванието къмъ чругитѣ, които могатъ да го заминатъ въ вѣчния напрѣдъкъ и много други още, всичкитѣ тѣзи сж такива едни фактори, които ще дѣйствуватъ най-сигурно, за да вдѣхнатъ всѣкому най-пълна сериозностъ къмъ живота. Освѣнъ това, човѣкъ узнава, че колкото по-рано толкова побѣдата надъ низката природа е по-лесна, а отлагането, освѣнъ другитѣ лоши послѣдствия, води подирѣ си и по-болно и трудно изкоренение на злото. Това е пжтъ, който е неизбеженъ, е *заповѣданъ* въ свещенитѣ скрижали на нашето сърдце, па и води къмъ неизговоримо блаженство; това непрѣменно ще накара всѣкиго да се сгѣгне. Ученикътъ отъ долнитѣ класове за това се учи добръ и се стареа да свърши настоящия класъ добръ, защото *знае*, че само тъй ще може да прѣмине въ слѣдующия по-горенъ, докато най-послѣ достигне желаниия край на мжката — просвѣтата. Ако той *не знае* края, а му се казва, че този класъ е всичко, колкото може да научи тукъ това ще му остане за винаги, тогава той сигурно ще се отпустне, защото вижда че твърдѣ малко време му се дава и твърдѣ малко нѣщо може да научи; а не може ли той да достигне до

велико знание? — по-хубаво да не знае и това малко, което сега му се дава.

Наистина, учението за прѣраждането като открива една по-широка глѣдка за челоуѣка, като му начѣртава едно, наистина, величествено бъдаще, докарва въ душата на челоуѣка, на мѣстото на старото озлобление, страхъ и безпокойство, сладостно отрѣзвление, миръ и сериозность. . .

ТЕОСОФСКОТО ОБЩЕСТВО

Теософското Общество е едно всесвѣтско дружество, основано на 17 Ноемврий (н. с.) 1875 г. въ Нью-Йоркъ.

Неговитѣ цѣли сж :

1-во. Да образува зародища (ядката) на всемирното братство на челоуѣчеството, безъ разлика на раса, вѣра, полъ, каста и цвѣтъ.

2-о. Да насърчи изучването на сравнителната религиа, философията и науката.

3-о. Да излѣдва необясненитѣ закони на Природата и скрититѣ сили въ челоуѣка.

Теософското Общество е една организация, съставена отъ ученици, принадлежащи, или не, къмъ една отъ сществуующитѣ днесъ въ свѣта религии. Всичкитѣ членове, при влизанието си въ Обществото, приематъ горнитѣ три негови цѣли; всичкитѣ сж съединени отъ сщщото желание да отстранятъ религиозния антагонизмъ, да събиратъ хората съ добра воля, каквито и да сж тѣхнитѣ религиозни убѣждения, да изслѣдватъ истинитѣ скрити въ мрака на догмитѣ и да сподѣлятъ резултата на своитѣ издирвания оъ тѣзи които се интересуватъ отъ сщщитѣ въпроси. Връзката, що ги свързва, не е изповѣдането на една обща слѣпа вѣра, а общото търсене жаднение подиръ истината. Тѣ подържатъ, че Истината трѣбва да се търси съ изслѣждане, размишление, чистота на живота, прѣданостъ къмъ висши идеали, и гледатъ на нея като на награда, която всѣки трѣбва да заслуши, а не като догма, която се натрапва отъ авторитетъ. Тѣ мислятъ, че вѣрата трѣба да бѣде резултатъ на лично изучване и интуиция и трѣба да се облѣга на разума, а не на думитѣ на когото и да било.

Тѣ показватъ толерантность къмъ всички, даже и къмъ нетолерантнитѣ, увѣрени, че това е единъ свещенъ дългъ на всѣкиго, а не само една тѣхна привилегия. Тѣ не искатъ да накажатъ невѣжеството, но да го унищожатъ. Тѣ гледатъ на

всичкитѣ религии като на несвършени изражения на Божествената Мждростъ и, намѣсто да ги осжддатъ, изучаватъ ги.

Тѣхния девизъ е *Миръ*, тѣхното знаме *Истината*,

Теософията може да бжде опрѣдѣлна като събраирие на истинитѣ, които съставляватъ основата на всичкитѣ религии. Тя доказва, че никоя отъ послѣднитѣ не може да претендира тѣзи истини да сж само нейно притежание. Тя прѣдлага на челоуѣка една философия, която прави живота разбранъ и показва, че справедливостъ и любовъ рководятъ еволюцията на свѣта. Тя поставя смъртта на нейното собствено мѣсто, — като единъ периодически случай въ безкраиния животъ, — и тѣй прѣдставлява живота подъ една много по-величествена форма. Тя иде да повърне на свѣта изгубената Древна Мждростъ, *Науката за душата*, която учи, че той е духа, а умътъ и тѣлото сж негови инструменти и служители. Тя разтълкува свещенитѣ Писания на всичкитѣ религии, като имъ открива скритата смисълъ, съ което ги оправдава прѣдъ очитѣ на разума, като носители на велики истини, както винаги сж биле гледани тѣ отъ просвѣтенитѣ.

Всичкитѣ членове на Теософското Общество научаватъ тѣзи истини, и тѣзи отъ тѣхъ, които искатъ да станатъ Теософи въ истинската смисълъ на думата, се стараятъ да ги живѣятъ.

Всѣки желающъ да достигне знание, да практикува толерантностъ, да се стреми къмъ високъ идеалъ, да работи съ настойчивостъ, се приема на драго сърдце въ числото на членоветѣ на Обществото, и негова работа остава да стане единъ день истински Теософъ.

ВЕЛИКАТА ЗАДАЧА НА НАСТОЯЩЕТО.

Д-ръ Т. Паскалъ

Да се разбере и живѣе всечеловѣческото братство е дълга на настоящия исторически моментъ; това е даже условието на прогреса и щастието на челоуѣчеството.

Всемирното челоуѣческо братство не е само едно жаднение на сърцето, една проповѣдь на религиитѣ, но една строго обществена обязаностъ. Нито авторитетътъ на догмитѣ, ни принуждението на законитѣ, не могатъ и никога нѣма да могатъ да успѣятъ да наложатъ това братство на хората. Защото ний сме зрители днесъ на най-върла взаимна борба и конкуренция, когато думитѣ братство и миръ стоятъ на устнитѣ на всички.

Братството между всичкитѣ челоуѣчески сжщества е единъ фактъ. Неговото реализиране е най-жизнена необходимостъ. Но то може да се достигне само съ свободното възприемане на индивидуалния разумъ подпомогнатъ отъ интуитивната сила на сърцето. Теософията апелира и къмъ двѣтѣ, разума и сърцето. Тя излага основнитѣ закони на еволюпията, които доказватъ това братство, и открива абсолютната справедливостъ, скрита подъ видимото неравенство въ челоуѣческитѣ условия.

Тѣзи велики основни закони сж:

Законътъ на единството, който установява общо начало и общъ край на всичкитѣ челоуѣци. Нашитѣ тѣлль сж съставени отъ сжщитѣ химически елементи, сжщитѣ страсти вълнуватъ всички ни, сжщата интелектуална свѣтлина ни освѣтлява, въ дъното на нашето сърдце намираме сжщия източникъ на любовь и състрадание. Челоуѣкътъ е единъ божественъ зародишъ, който съдържа въ скрито състояние, както и всѣко едно сѣме, всичкитѣ възможности на своя Създателъ. Той е посѣянъ въ утробата на пространството, за да се развие и отъ егоистическото и невѣжествено състояние на животното да достигне прогресивно до великия край на своята еволюция, божествената мдростъ.

Законът на причинността, който доказва съхранението на енергията подъ всичкитѣ ѳ форми, духовни и физически. Человѣкътъ самъ приготвя своята собствена сждба. Условиата на настоящи му животъ сж тѣкмо тѣзи, които самъ той си е приготвилъ прѣзъ миналитѣ раждания. Слѣдователно, той нѣма право да мрази и хули неравенството въ богатства, интелектъ и качества между хора. Ако добъръ человѣкъ страда днесъ, той плаща нѣкои дългове сторени прѣзъ нѣкой миналъ животъ; ако ли прѣстѣпенъ человѣкъ успѣва днесъ, той черпи изъ склада на своята божествена възможность, но печалнитѣ послѣдствия ще се явятъ отпослѣ.

Законътъ на прѣбраждане, който показва, че всѣко земно сществуване на человѣка е едно зърно отъ дългата броеница слизания на земята на единъ и сщщъ индивидуумъ; тѣзи слизания сж свързани помежду си съ отношението на причина къмъ слѣдствие и тѣй се установява факта на прогреса, иначе необяснимъ. Прѣзъ едно слизане ние научаваме само нѣколко рѣда отъ великата книга на природата, слѣдователно, необходимими сж биле множество идвания на земята за да можемъ да се повдигнемъ отъ състоянието на дивака до настоящата цивилизация, както не по-малко прѣбраждания ще бждатъ необходими за да достигнемъ до пълно развитие.

Теософското Общество мисли, че разпространението на тѣзи истини ще ускори прогреса и щастието на человѣчеството. Когато тѣ бждатъ дълбоко запечатани въ мисълта и живота на болшинството хора, злото ще се изгуби скоро отъ лицето на земята, защото то е плодъ на *невѣжеството* — истинския *прародителски* (първоначилень) *грѣхъ*, общъ за всички сщщества които започватъ своята еволюция.
